

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Filozofická fakulta
Ústav Dálého východu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Soudková

Lov velryb v Japonsku

Whaling in Japan

Praha, 2012

Vedoucí práce: doc. Ing. Jan Sýkora, M.A., Ph. D

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří významnou měrou přispěli ke vzniku této bakalářské práce, zejména doc. Ing. Janu Sýkorovi, M.A, Ph. D. za vedení práce, PaedDr. Vladimíře Soudkové za korektury a rodině a přáteli za podporu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V praze dne 28. 6. 2012

Kateřina Soudková

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá vývojem velrybářství v Japonsku se zaměřením na rozvoj ve 20. století, objasňuje konflikt mezi udržováním tradice lovu velryb v Japonsku a mezinárodním tlakem na její ukončení a nabízí řešení současné situace.

Annotation

This thesis covers the history of whaling in Japan with main focus on the development in 20th century, it clarifies the conflict between maintaining the tradition of whale-hunting in Japan and the international pressure to stop it and offers a solution of current situation.

Obsah

1	ÚVOD.....	5
2	HISTORIE VELRYBÁŘSTVÍ V JAPONSKU	7
2.1	PASIVNÍ A AKTIVNÍ LOV VELRYB	9
2.2	LOV VELRYB ZA POMOCI SÍTÍ.....	12
2.2.1	<i>Příprava na sezónu</i>	<i>14</i>
2.2.2	<i>Lov</i>	<i>15</i>
2.2.3	<i>Zpracování.....</i>	<i>16</i>
2.3	LOV VELRYB PODLE AMERICKÉHO VZORU.....	18
2.4	LOV VELRYB PODLE NORSKÉHO VZORU.....	22
3	LOV VELRYB NA OTEVŘENÉM MOŘI (PELAGICKÝ LOV)	27
3.1	VÝVOJ V 1. POLOVINĚ 20. STOLETÍ.....	27
3.2	VÝVOJ OD 2. SVĚTOVÉ VÁLKY PO MORATORIUM	29
4	REORGANIZACE JAPONSKÉHO VELRYBÁŘSTVÍ.....	37
5	MORATORIUM A LOV PRO VĚDECKÉ ÚČELY	42
6	ZÁVĚR.....	46
7	SEZNAM LITERATURY	52

Seznam užitých zkratk:

Seznam zkratk:	
IWC	International Whaling Commission (Mezinárodní velrybářská komise)
BWU	Blue Whale Unit (průměrné množství oleje, které lze získat z jednoho plejtváka obrovského)
SSSR	Svaz sovětských socialistických republik
OSN	Organizace spojených národů
JARPA	Japanese Whale Research Program under Special Permit in the Antarctica (Japonský program lovu velryb pro vědecké účely u Antarkitidy)
JARPN	Japanese Whale Research Program under Special Permit in the North Pacific (Japonský program lovu velryb pro vědecké účely v Severním Pacifiku)
FAO	Food and Agriculture Organization

1 ÚVOD

Cílem této práce je s využitím dostupných informací o jednotlivých fázích vývoje japonského velrybářství objasnit rozpor mezi udržováním tradice lovu velryb v Japonsku a mezinárodním tlakem na její ukončení. Pokusím se určit, zda a jak se pod tímto tlakem mění postoj Japonska k lovu velryb a konzumaci velrybího masa, definovat současnou situaci v této oblasti a následně nalézt možnosti jejího řešení.

Hlavní metodou, která je v práci využita, je metoda komparativní. Jedná se o srovnávací způsob, založený na studiu shod, podobností a rozdílů. Jasně je zde určena geografická oblast, která je předmětem zkoumání - v tomto případě Japonsko. Současně je vymezen i vztah k časové ose - zde je využita tzv. komparace vertikální, sledování obdobného prvku (způsobu lovu velryb podmíněného externími okolnostmi) v různých historických obdobích se zaměřením zejména na období 20. století. Je rozpracován pohled na současný stav velrybářství, postoj Japonska k němu, dopady tohoto postoje na mezinárodní vztahy a možný další vývoj lovu velryb ve světle historického vývoje.

Informací o dějinách japonského velrybářství je dostatek, a to nejen od japonských, ale i od zahraničních autorů. Nicméně tyto studie se zaměřují převážně na popis jednotlivých historických etap, ale nesoustředí se již na to, jak historický vývoj ovlivňuje postavení Japonska nyní a jakým způsobem historie determinuje současná východiska. Jedná se spíše o časové snímky japonského velrybářství, ale méně se autoři zabývají souvislostmi a dalšími možnými výhledy založenými na poznání historického vývoje. Mimo to je samozřejmě dostupné i velké množství informací o lovu velryb a s ním spojených rizicích nenávratného poškození mořského ekosystému. Většina ale pochází od silně proti-velrybářsky zaměřených skupin, proto tyto informace často ignorují širší souvislosti a jejich výpovědní hodnota je mizivá.

Při studiu podkladů pro svou práci jsem se snažila vycházet z knih jak japonských, tak i nejaponských autorů stejnou měrou. Otázka velrybářství totiž často vyvolává emocionální reakce, a v rámci zachování objektivity je třeba seznámit se oběma náhledy. Mnoho autorů

totiž zaujímá stanovisko na základě svého citového přesvědčení, zda je lov velryb správný, či špatný a vybírá pak do své knihy tendenční či jednostranné údaje. Snažila jsem se tedy na základě veškerých dostupných informací najít objektivní stanovisko.

Využila jsem zejména knihu *Whaling in Japan: An End of an Era*, která nabízí velice přehledné členění historického vývoje, a proto jsem se při strukturování své práce inspirovala právě jí. Názory autorů v této knize jsou sice také lehce tendenční, ale tato podjatost se v části týkající se vývoje velrybářství téměř nevyskytuje. Dále jsem vycházela i z údajů na internetu, které mají od tištěných publikací zásadní výhodu, a tou je aktuálnost dat a také množství dostupných informací. Samozřejmě je třeba důkladně vybírat zdroje, které jsou věrohodné a nezaujaté. Mezinárodní velrybářská komise i Institut pro výzkum kytovců však mají velice dobře vedené oficiální stránky, kde lze dohledat i plné znění smluv, zápisy z konferencí a podobné relevantní údaje, které jsem v práci použila.

Pro přepis japonských jmen, místních názvů a termínů ve své práci jsem používala českou transkripci, u konkrétních termínů a názvů společností jsem uváděla ještě původní japonské slovo v závorce. Pouze v seznamu literatury, kde jsem vycházela z jazyku, jakým je daný pramen napsaný, jsem pro jména autorů v použila anglický přepis.

Ve své práci se nejdříve zaměřím na historický vývoj velrybářství v Japonsku. Pouze na jeho základě je možné posoudit, nakolik je lov velryb skutečně podstatnou a neoddělitelnou součástí japonské kultury. Důkladným zmapováním tohoto vývoje se pokusím doložit svůj názor, že velrybářství v Japonsku tradici skutečně má, a to velice dlouhou, ale čistě regionální a pro národní kulturu téměř bezvýznamnou. Zvláštní důraz budu klást na dějiny velrybářství ve 20. století, které jsou pro současnou situaci Japonska zásadní. Právě ve 20. století se konzumace velrybího masa v Japonsku masově rozšířila a ke konci tohoto století také proběhly největší změny v mezinárodním smýšlení, které vedly k vleklým sporům Japonska s dalšími světovými velmocemi ohledně velrybářství, které trvají dodnes. Je velice důležité pochopit, jak se velrybářství v Japonsku vyvíjelo a jakými změnami procházelo, aby bylo možné porozumět, co předcházelo dnešní situaci, co k ní vedlo a proč nastala. Mým záměrem je v závěru nabídnout možnosti řešení, které se Japonsku momentálně nabízejí.

2 HISTORIE VELRYBÁŘSTVÍ V JAPONSKU

Lov velryb prošel v průběhu japonských dějin velkými změnami. Tento vývoj, ač probíhal dlouhou dobu naprosto odděleně od vývoje v ostatních velrybářských zemích, velmi podobá ve všech částech světa. Od primitivních pokusů o lov s oštěpy či šípy a využívání připlavených již mrtvých těl se postupně japonské metody vyvinuly až po využití velice efektivních velrybářských flotil ve 20. století. Japonsko se od ostatních zemí liší především používáním a rozšířením metody lovu se sítěmi. Tato metoda byla ryze japonská, vznikla v 17. století v Taidži v současné prefektuře Wakajama, a jinde než v Japonsku se prakticky nepoužívala.

Existenci lovu a zužitkování mrtvých velryb dokazují četné kulturní památky. Velryby se objevují v různých částech Japonska jako předměty uctívání či figurují v různých dílech lidové a kulturní tvorby. Například v Arikawě a v Edžimě existují velrybí písně, které mají přinést dobrý úlovek. (*Nakazano 2003, s. 1*) Podobný účel měly mít i velrybí písně Ainuů a tanec vyprávějící příběh o uvízlé velrybě, ze které se nakrmila celá vesnice. Ostatně ainuská tradice lovu velryb na Hokkaidu je také velice dlouhá, o čemž vypovídají mnohé místní názvy (kopce, řeky, vodopády) odvozené od slova „*humpe*“ označujícího velrybu, ukolébavky a lidové příběhy popisující jak velryby přinášejí Ainuům štěstí a bohatství i drobné artefakty vyřezávané z velrybích kostí. Velryby byly počítány mezi bohy a kosatka (viz. příloha 2.10) dokonce figurovala jako nejvyšší božstvo oceánů. (*O'Connor, Schotlander 1999, s. 230 - 234*)

Historie japonského velrybářství se dá rozdělit na určité etapy podle jednotlivých hledisek. Podle Kazua Fukumota, autora Dějin japonského velrybářství, se lov velryb dá rozdělit na pět stádií podle používaných zbraní:

1. lov s lukem a šípy
2. lov s ručními harpunami
3. lov výbušnými harpunami
4. lov podle norského vzoru

(*Kato 2007, s. 292 - 293*)

Na rozdíl od něj Shigeo Nakazano, autor *Chronologie velrybářství*, navrhuje následující dělení:

1. rané období (od období Džómon po konec 16. století)
2. předmoderní období, které se dále dělí na
 - a) rané (70. léta 16. století - 60. léta 17. století)
 - b) střední (60. léta 17. století - 40. léta 19. století), týkalo se zejména zavedení a rozšíření metody lovu se sítěmi
 - c) pozdní (40. léta 19. století - přelom 19. - 20. století)
3. moderní období (od přelomu 19. - 20. století)

(Kato 2007, s. 293)

Já jsem se rozhodla následovat dělení podle Arne Kallanda a Briana Moerana, autory Japonského velrybářství: Konec jedné éry, kvůli jeho maximální přehlednosti a logičnosti. Pánové klasifikují dějiny lovu na 4 stupně:

1. pasivní a aktivní lov
2. lov za pomoci sítí
3. lov podle amerického vzoru
4. lov podle norského vzoru

(Moeran, Kalland 1992, kap. 4)

Toto členění se dá nejlépe vysledovat ve vývoji lovu velkých druhů velryb nedaleko pobřeží. V této části své práce se tedy zaměřím především na vývoj a modernizaci tohoto typu lovu.

2.1 Pasivní a aktivní lov velryb

Pasivní velrybářství se praktikovalo už od pravěku, je to nejstarší a nejprimitivnější metoda „lovu“ velryb. Jde totiž pouze o využití těl uhynulých kytovců, které moře vyplaví na břeh nebo alespoň do blízkosti pobřeží. Japonské ostrovy leží v cestě migračních tahů hned několika druhů velryb (např. plejtvák malý nebo keporkak (viz. příloha 2.5, 2.7)), takže v sezóně, kdy velryby táhly, byly tyto případy vcelku běžné.

Nález takové velryby byl považován za velkou událost. Pokud tělo nebylo vyplaveno přímo na pláž, rybáři z vesnice, jejíž obyvatelé jej spatřili jako první, se ihned zorganizovali a společně vyrazili na moře. Proudů u pobřeží by totiž velrybu mohly velice rychle zanést až k pobřeží jiné vesnice, čímž by nález připadl jí. Rybářské vesnice sice měly dohodnutá lovecká teritoria, ale jejich hranice šly na moři jen velice těžko rozeznat. Často tedy vznikaly spory ohledně vlastnictví připlavených velryb, zejména, pokud si jich všimli obyvatelé několika vesnic najednou. Proto bylo potřeba tělo co nejdříve zajistit (většinou bylo provazy připevněno mezi dvě loďky) a odtáhnout ho na břeh. Byl zdokumentován případ z roku 1829, kdy byla v blízkosti vesničky Eguči ve Fukuoce spatřena mrtvá velryba a starosta vyslal několik rybářů, aby mršinu hlídali před zloději. V tu samou dobu si jí ovšem všimli i rybáři ze sousední vesnice Kanazaki, prohlásili ji za svou a ve velkém počtu vyrazili zabrat ji pro sebe. Strhla se bitka mezi rybáři z obou vesnic, ke kterým se přidali ještě obyvatelé Kó no Minato, další ze sousedních osad na straně Eguči a boj trval až do setmění. Nakonec musel starosta Eguči své rybáře odvolat a nechal přefříznout poutací lana velryby. Maso tak nezískal nikdo. (Morean, Kalland, 1992, kap. 2)

Ovšem když se podařilo tělo dopravit na pobřeží, tak se o velrybu celá vesnice podělila. Využívaly se nejen zachovalé mršiny, ale i ty ve vyšších stupních rozkladu. Shnilé nebo jinak znehodnocené maso se z velryby ořezalo a naházelo zpátky do moře, požitelné maso a tuk se rozdělilo mezi obyvatele a stejně tak kosti či kůže.

Občas se na pobřeží dostala i živá velryba, která uvízla na mělčině a zemřela na dehydrataci. Tyto případy byly považovány z dar od bohů a vřele vítány vzhledem k tomu, že tělo bývalo perfektně zachovalé a neznehodnocené. Nejčastější byly případy, kdy velryby uvízly během tajfunů či velkých bouří. (Matsushi 2007, s. 1)

Dalším z problémů pasivního velrybářství byly i časté krádeže masa přímo na moři. Když bylo tělo unášeno proudem skrz vytížené rybářské trasy, jednotliví rybáři si z něj ještě na moři ořezali kusy masa a zbytek nechali být. Kdyby totiž přitáhli velrybu do vesnice, museli by se podle tradice o maso a tuk rozdělit se všemi obyvateli. Kvůli tomu se stávalo, že na pobřeží byly vyvrženy v podstatě už jen kostry s minimem masa. I ty ale byly ve vesnicích plně zužitkovány.

Později, zejména v období Tokugawa, kdy byl stát už plně zcentralizován, bylo nutné každou připlavenou velrybu ohlásit místním správním orgánům, které pak uspořádaly veřejnou aukci. Místní úředník vyzval obchodníky a zástupce okolních vesnic, aby učinili písemné nabídky. Přihazujících bylo často i několik desítek, protože velrybí maso bylo žádané, a tak se na aukci sjížděli lidé z širokého okolí.

Cena dobře zachovalého těla ovšem byla velmi vysoká a převyšovala možnosti obyčejných lidí a dokonce i bohatších místních obchodníků, kteří tvořili většinu přihazujících. Obchodníci se tedy mezi sebou spojovali a přihazovali společně. Ovšem i obyvatelé jedné či více vesnic se často složili, aby se zvýšila pravděpodobnost, že se jim podaří přeplatit bohaté obchodníky z větších měst. Takto přihazující skupiny čítaly i několik desítek lidí, kteří si pak velrybu rozdělili. Na kytovcích ovšem bylo tuku i masa dostatek na to, aby mohly být rozděleny i mezi několik stovek lidí. Každá část velryby se dražila zvlášť. První šel do aukce tuk, o který byl největší zájem. Jakožto nejvýnosnější artikl byl také většinou vydražen za sumu několikanásobně vyšší než zbylé části těla. Dále se dalo zakoupit maso, kosti a kostice, popřípadě zuby. I tady se ceny výrazně lišily. U masa záleželo zejména na tom, jak čerstvá mršina byla, jestli bylo maso shnilé a potrhané nebo ještě relativně neporušené.

Dvě třetiny zisku z dražby putovaly danému knížectví jako daň. Ke konci období Tokugawa byla tato daň směřována přímo do místního fondu, určeného na rozvoj ekonomiky přímořských vesnic. Zbývající třetina zisku byla rozdělena mezi jednotlivé domácnosti ve vesnici, kde byla velryba ulovená. Tato distribuce se výrazně podobala přerozdělování vyplaveného zboží. Když byl na pláž ve vesnici vyplaven nějaký náklad, dvě třetiny z jeho ceny také putovaly místní správě jako daň. Podle této logiky tedy byly velryby klasifikovány jako připlavené předměty, které v podstatě patřily správě daného území, nikoliv jejímu nálezci. Oproti tomu např. delfíni byli až do konce období Tokugawa klasifikováni jako ryby,

takže aukce mohla probíhat pouze v rámci vesnice. Kvůli tomu, že aukce byla zcela v rukou úřadů, zisk dané vesnice byl ve srovnání s původním systémem, kdy měl právo na velrybu ten, kdo ji našel, mizivý. (*Kalland 1995, s. 183 – 185*)

Aktivní velrybářství ve své nejstarší podobě bylo také velmi primitivní. Zpočátku se lovily hlavně nemocné, staré a oslabené kusy, které byly, podobně jako mršiny, připlaveny blízko k pobřeží. Lovilo se z malých rybářských loděk za pomoci luků a šípů, občas i rybářské sítě, ale tento způsob lovu nebyl příliš efektivní. Často se podařilo velrybu pouze zranit a opravdu jen zřídkakdy se povedlo ulovit zcela zdravého jedince.

Doopravdy se velrybářství začalo rozvíjet v podstatě až na začátku 17. století. Tehdy se upustilo od lovu luky a šípy a začala se používat harpuna pro lov menších druhů a delfínů. (*Rogacion 2011, s. 1*) S touto inovací už rybáři jen pasivně nečekali, až moře velrybu přinese, ale sami aktivně vyjížděli na moře za účelem lovu, a to i zdravých jedinců. Ulovené zvíře pak přitáhli na břeh a ve zpracovatelských zařízeních, postavených speciálně k tomuto účelu, ho dál zužitkovali. Tato metoda se ujala zejména ve Wakajamě, na Šikoku, na severním Kjúšú a u pobřeží Jamaguči směrem k Japonskému moři.

S nástupem aktivního velrybářství nebylo to pasivní potlačeno. Naopak, díky čtenějším pokusům o aktivní lov přibýlo i mrtvých či zraněných zvířat vyplavených u pobřeží. V době pasivního velrybářství, kdy byly úlovky spíše náhodné, se o živnosti založené pouze na lovu velryb nedalo uvažovat. Ovšem od konce 16. století s nástupem aktivního velrybářství a později se zavedením a zdokonalováním efektivní metody lovu se sítěmi se někteří rybáři začali specializovat pouze na lov kytovců a vznikla samotná profese „velrybáře“. ¹

¹ Ač samozřejmě termín pro „velrybáře“ existoval daleko dřív. Ve Fudoki (z oblasti Iki) se objevuje termín „isa“ (いさ) označující velrybu. Dalším názvem pro velrybu či neznámou velkou rybu byl „isana“ (いさな). Od tohoto slova se dále odvíjí termín „isana tori“ (いさな取り) používaný běžně pro „velrybáře“. (*Uchibayashi 2003, s. 1*)

2.2 Lov velryb za pomoci sítí

Na konci 17. století vstoupilo japonské velrybářství do své třetí fáze společně se zavedením lovu se sítěmi, amitorihó. První pokusy použití sítí byly zaznamenány nezávisle na sobě v Taidži (Wakajama) a Kajoi (Jamaguči), ovšem metody se liší. V Kajoi se používala technika o něco snazší a primitivnější: velryby plující kolem pobřeží byly nahnány do úzkého zálivu za pomoci flotily menších rybářských lodí. Rybáři v lodkách stádo obklíčili a pádly tloukli do hladiny či do bortů lodí. Tento hluk zvířata dezorientoval, takže bylo možné je zahnat do zátoky. Tu pak rybáři zahradili nataženou sítí (tačikiri ami 断ち切り網). V tomto malém prostoru pak velryby dobili pádly či jinými zbraněmi. Tato metoda se používala od 70. let 17. století i v některých vesnicích na pobřeží Nagato. Nikdy se ovšem nerozšířila plošně, dala se totiž praktikovat pouze v příhodných zátokách s nepříliš hlubokým dnem a pozvolným klesáním.

Metoda nazývaná amitori hó (網取法) vyvinutá okolo roku 1675 v Taidži, za jejíhož autora je považován Wada Kakuemon, byla složitější. Nebyla ale omezená pouze na specifický reliéf pobřeží a především byla efektivnější. Do konce 17. století se rozšířila do části jihozápadního Japonska a dominovala japonskému velrybářství až do konce 19. století. Samozřejmě velrybářství zůstávalo striktně regionální záležitostí, protože dosud nebyly metody konzervace a distribuce masa na takové úrovni, aby bylo možné prodávat maso i do vzdálenějších oblastí. (*Japan Small-Type Whaling Association 2012, s. 1*)

Princip byl jednoduchý: organizovaná skupina rybářů nahnala (podobným způsobem jako v předchozí popsané metodě) stádo do velkých sítí (tenraku ami 転落網) rozprostřených na volném moři. Dezorientovaná zvířata se do sítí zamotala, tím se zastavila (některá se i přidusila nebo udusila) a rybáři je mohli usmrtit vrhacími ručními harpunami. Pro tento způsob lovu byly vhodné především velké druhy velryb, jako je velryba černá (viz. příloha 2.6), které jsou pomalé a nepříliš obratné.

Původní metody lovu velryb, kdy rybáři čekali, až bude tělo samo připlaveno, či když vyráželi lovit náhodně se objevivší velryby, byly většinou nahodilé, rybáři z místních vesnic čekali na stádo, až popluje blízko pobřeží, a pak vyrazili na lov. Žádná precizní organizace či

nákladné vybavení nebylo potřeba. Ovšem metoda se sítěmi pocházející z Taidži už byla propracovanější a vyžadovala nejen zkušené velrybáře a týmovou spolupráci, ale i značný základní kapitál. Rybáři, a to ani ti bohatí, si takovou investici zpravidla nemohli dovolit, a tak uzavírali dohody s majetnými obchodníky, kteří jejich činnost sponzorovali, či si od nich museli brát půjčky. (viz. *tab. 1.4*) Kromě zakoupení sítí, harpun a lodí, jejich udržování a platů najatým velrybářům bylo zapotřebí zakoupit si i právo na lov velryb v dané oblasti. To vydávali ho místní úředníci. Navíc velrybáři platili určité kompenzace i vesnici, ve které si zřídili své pobřežní zpracovatelské stanice, za nepříjemnosti spojené s provozováním lovu velryb. Šlo zejména o velké množství krve či zbytků po zpracování velryb, které kontaminovaly vodu u pobřeží a tím zhoršovaly podmínky pro místní rybáře. Tyto závazky byly často vypláceny v naturáliích, tedy ve formě určitého podílu z každé ulovené velryby. (*Kalland 1995, kap. 12*) Spoluprací majitelů sítí a bohatých obchodníků vznikaly první organizované velrybářské podniky, kterých s postupem času přibývalo a z velrybářství se stal fungující lokální průmysl.¹

Organizace velrybářů během roku probíhala ve třech stádiích a velmi se podobala organizaci moderního lovu velryb v Japonsku 19. a 20. století.

¹ V tabulce 1.5 jsou pro ilustraci uvedeny příklady provozovatelů velrybářských skupin operujících v oblasti Čikuzen.

2.2.1 Příprava na sezónu

Prvním stadiem byla příprava na lovnou sezónu (maesaku 前策). Začínala většinou v druhé polovině srpna a zahrnovala různé činnosti soustředěné v základně na břehu. Svázelo se sem konopí jako materiál pro výrobu provazů. Tyto provazy, na jejichž zhotovování nebyly potřeba žádné zvláštní znalosti, pletly většinou ženy z okolních vesnic. Z provazů pak už specialisté (ami daiku 網大工) vyráběli nové sítě či opravovali ty staré. Mnoho sítí se totiž muselo měnit každý rok. Tito experti byli většinou najímání ve vesnicích specializujících se na sítě a byli přiváženi mnohdy i z velké dálky. Každý rok se měnily i některé ze starších lodí, pro jejichž výrobu museli být najímání specialisté na stavbu lodí (funa daiku 船大工). Dále bylo potřeba vyrobit nové harpuny a nože, opravit či znovu postavit ubytovny pro námezdní velrybáře, vyrobit nové pece, připravit dřevo na zátop atd. Tato fáze probíhala až do samotného začátku lovné sezóny.

Když se přiblížila sezóna migrace velryb a bylo příznivé počasí s dobrou viditelností, začalo se pátrat po velrybách. Na pobřeží byla zřízena pozorovatelská stanoviště se stálou posádkou, která měla za úkol předat signál v případě, že kytovce zahlédnou. Zprávy se předávaly pomocí kouřových nebo vlajkových signálů. V místech, kde bylo pobřeží nevhodné pro stavbu stálých pozorovaten, vyjížděly na moře hlídkovací lodě, které pátraly po velrybách a předávaly vlajkové signály na břeh. (Moeran, Kalland 1992, kap. 5)

2.2.2 Lov

Když byly velryby zpozorovány a signál se dostal do pobřežní stanice, nastala druhá fáze, tedy samotný lov. Bylo vysláno 10 - 20 rychlých lodí s posádkou deseti až dvanácti mužů pod velením vždy jednoho harpunáře. Před útokem se flotila rozdělila na tři části vedené třemi hlavními harpunáři (ojadží 親父). Tyto skupiny pak velrybu obklopily ze tří stran a opět tím, že dělaly hluk, byly schopny zvíře hnát požadovaným směrem. V období Tokugawa byly loveny především pomalu plující druhy, jako je velryba černá, aby bylo možné dosáhnout jejich rychlosti za pomoci veslovacích člunů. Na druhou stranu díky efektivitě této metody a včasnému zpozorování blížících se velryb se dařilo lovit i rychlejší a větší druhy jako je plejtvák myšok (viz. příloha 2.2), což bylo v ostatních předmoderních velrybářských státech obecně považováno za nemožné. (Tonnessen, Johnsen 1982, s. 129)

Mezitím z pobřežní stanice vypluly větší lodě s nákladem sítí a jejich pomocné čluny. Ty měly za úkol rozmístit síť do míst, kam velryba mířila. Informace o jejím pohybu jim signalizoval velitel, který měl na starosti správnou koordinaci celé flotily. Čluny pracovaly ve dvojicích, kdy mezi sebou vždy natahovaly jednu síť.

Když byla velryba nahnána do připravených sítí a zpomalila, útočné lodě ji obklopily a harpunáři se jí snažili zasáhnout. Bylo otázkou cti, trefit se jako první - a kromě toho, první harpunář, který ji trefil, byl zpravidla dobře finančně oceněn. Velrybu bylo potřeba dostatečně zranit a oslabit, aby nebyla tolik nebezpečná. Na druhou stranu harpunáři ji nesměli zabít rovnou, protože mrtvé tělo by se potopilo a úlovek by byl ztracen. Otázka míření a přesné rány tedy byla zcela zásadní.

Ve chvíli, kdy velryba byla již dostatečně vysílená, musel jeden z velrybářů vlézt ještě živému zvířeti na hřbet a vyříznout několik děr v blízkosti dýchacího otvoru a v horní a spodní čelisti. Tudy se protáhlo lano, kterým se zajistilo tělo, aby se nepotopilo. Nejoblíbenější v tomto ohledu byla velryba černá, jejíž tělo se po smrti zpravidla nepotápí. Další lano bylo poté potřeba protáhnout přímo pod tělem a přivázat ke dvěma břevnům mezi dvojicí lodí, která sloužila jako plováky. Zvíře bylo nakonec zabito bodnutím mečem do hlavy. Pak bylo odtaženo na břeh do zpracovatelské stanice. Ostatní lodě zůstávaly na moři a čekaly na další velrybu. (Moeran, Kalland 1992, kap. 5)

2.2.3 Zpracování

Třetí a finální fází bylo zpracování uloveného zvířete na pevnině. To se provádělo v pobřežních základnách, které zpravidla sestávaly z několika budov soustředěných podél pláže, kudy byla velryba vytahována z moře. Ve větších pobřežních stanicích často bývaly nejen specializovaná stanoviště na zpracování různých částí zvířete, ale i ubytovny pro námezdní velrybáře, kanceláře vedení a různé dílny potřebné pro údržbu a opravu velrybářské výstroje (např. kovárna, doky na opravu lodí apod.). Uspořádání a vybavení jednotlivých stanic se po Japonsku lišilo, ale proces zpracování býval velmi podobný.

Prvním krokem bylo samozřejmě vytažení velryby z moře. Když bylo tělo odpoutáno od lodí, které je přitáhly, bylo připevněno na velké, ručně poháněné navijáky. Ty jej vyzvedly až na pláž, kde probíhalo první hrubé opracování. Nejdřív z těla byla stažena kůže společně se svrchní vrstvou tuku. Následovalo hrubé osekání zbylého tuku a masa. Maso s tukem byly od sebe rovnou oddělovány a dále rozřezány na menší kusy, které bylo možné unést zavěšené na tyči mezi dvěma muži. Poté byly vyvrhnuty vnitřnosti a kostra byla spuštěna z navijáku. Porcování bylo prováděno velmi zkušenými odborníky. I první hrubé zpracování muselo být provedeno přesně a profesionálně, aby nebyly kvalitní kusy masa poškozeny, či aby se maso nemíchalo s tukem. Za nejkvalitnější maso bylo obecně považováno maso mladých plejtváků myšoků, nejméně ceněné pak bylo maso vorvaňů (*viz. příloha 2.8*) – ti ale byli loveni primárně kvůli spermacetu.¹

Další fáze pečlivějšího opracování už probíhala odděleně v přístřešcích k tomu účelu vybavených. Maso se porcovalo na malé kusy a prodávalo se většinou čerstvé na místních aukcích. Při nadbytku masa se horší kusy nasolily a tím konzervovaly pro další využití. Takto upravené ho prodávali místní obchodníci, ale cena nebyla tak vysoká jako u masa čerstvého. Tuk se vařil ve velkých kotlích a poté se prodával ve formě extrahovaného oleje. Vnitřnosti se buď také prodaly čerstvé určené ke konzumaci, nebo se svařovaly společně s tukem do oleje. Kosti pak byly ve zcela oddělených částech pobřežní stanice drceny a použity pro výrobu hnojiva či také použity na výrobu oleje.

¹ Spermacet je olejovitá tekutina, vyplňující dutinu lebeční u vorvaně. Lze z ní vyrobit vysoce kvalitní jemný tuk pro výrobu mýdla, olejů a dalších výrobků. (*Kress 2003, s. 1*)

V některých větších stanicích se specificky zužitkovaly i šlachy, kostice a vorvaní zuby. Šlachy se daly použít na hudební nástroje či tětiny, zuby a kostice zase při výrobě výztuží v tradičních loutkách karakuri. A kupříkladu i trsátko, kterým se hrálo na šamisen, se někdy vyrábělo z čelistních kostí velkých kytovců. Japonci tak byli už v období Tokugawa schopni kompletně zužít celé tělo velryby. (*Kalland 1995, s. 186 - 189*)

2.3 Lov velryb podle amerického vzoru

Na přelomu 18. a 19. století vystřídal Spojené státy americké Nizozemsko na místě první velrybářské mocnosti. Spojené státy s velrybářstvím začaly kdysi u Aljašky, ale postupně se propracovávaly do bohatších jižnějších vod a dál až k Hornovu mysu a do jižního Pacifiku. Už ve 20. letech 19. století objevily Spojené státy společně s Velkou Británií i bohatá loviště velryb mezi Japonskem a Havají. Tyto západní velmoci praktikovaly modernější způsob lovu než Japonci, tedy lov na otevřeném moři za pomoci moderního vybavení, čímž se drasticky snížil počet velryb ulovených japonskými velrybáři. Hlavní příčina byla v tom, že západní státy velryby vylovily ještě před tím, než se dostaly dostatečně blízko k japonskému pobřeží. Kvůli šogunátnímu zákazu stavby velkých lodí neměli Japonci možnost s těmito flotilami soupeřit. Japonská metoda se sítěmi totiž vyžadovala, aby velryba připlula na relativně krátkou vzdálenost od pevniny tak, aby byla v dosahu malých veslic.

Spojené státy na rozdíl od Japonska používaly pro lov velryb plachetnice, nikoliv veslice. Americké lodě s tonáží 300 - 380 tun a s posádku třiceti (na větších lodích až čtyřiceti) mužů s sebou vezly několik menších veslovacích člunů. Ty byly spuštěny na vodu, když byla zaznamenána velryba, a z nich se prováděl lov samotný. Posádku těchto člunů tvořili zpravidla čtyři veslaři, šest námořníků na zádi a jeden harpunář vepředu. Ten měl k dispozici jednu nebo dvě ruční harpuny připevněné lanem k přídi. Harpuny byly určeny na hod na krátkou vzdálenost a jejich účelem nebylo velrybu zabít, ale oslabit ji a zpomalit. Díky tomu, že byly přivázány k lodi, zraněný kytovec táhl tyto lodě za sebou, což ho vysilovalo a především mu to téměř znemožnilo se potopit. Poté, co velryba zastavila, nebo alespoň zpomalila natolik, že ji bylo možno zasáhnout s velkou přesností, byla zabita dlouhou vrhací harpunou směřovanou do některého z jejích životně důležitých orgánů. (*Moeran, Kalland 1992, kap. 6*)

Mrtvá velryba byla vytažena k boku lodi, kde byla vyvržena. Tuk byl ořezán a vytažen na palubu pomocí kladek, zatímco zbytek mršiny včetně (v porovnání s tukem) méně hodnotného masa, byl svržen zpátky do moře. U vorvaňů byly na palubu ke zpracování vytaženy i jejich hlavy, kvůli velkému množství spermacetu, který byl také drahý a široce využitelný. Tuk byl vařen v cihlových pecích přímo na palubě mateřské lodi. Vaření

čerstvého tuku prudce zvyšovalo kvalitu výsledného oleje a kromě toho umožňovalo americkým velrybářům zůstat na moři i tři roky. Oproti tomu britští a holandsští velrybáři skladovali nezpracovaný tuk na palubě a byli proto nuceni se vracet na pevninu výrazně častěji. Jejich metody tedy byly méně efektivní a američtí velrybáři je brzy předčili.

Japonci americký způsob nekopírovali úplně. Na to byla jejich původní metoda se sítěmi příliš odlišná. Japonci pouze využili americký technický pokrok a zařadili do svého arzenálu především výbušné harpuny, které znamenaly zásadní průlom v lovu velryb nejen v Japonsku, ale i ve zbytku světa. Použití střelných zbraní při lovu velryb se poprvé objevilo ve 30. letech 18. století u britských velrybářů. Tyto případy ale ztroskotaly na tom, že zbraně vystřelující harpuny, byly příliš velké a jejich zpětný ráz téměř převrhl malé čluny, ze kterých se lovilo. Menší zbraně zase nedokázaly dodat dostatečnou energii harpuně tak, aby byl výsledná rychlost rozeznatelná od ručních harpun. Kvůli tomu byly tyto pokusy spíš ojedinělé a dalších téměř sto let ne příliš úspěšné.

Ve 20. letech 19. století se Spojené státy začaly zajímat o využití střelných zbraní ve velrybářství intenzivněji. Jejich výzkum vyústil na konci 40. let 19. století ve vynález skutečné výbušné harpuny. Harpuna už se tedy neházela ručně, ale byla vystřelena z palné zbraně. (Tato zbraň se držela v ruce, opřena o rameno, stejně jako soudobé pušky a nebyla tedy připevněna k přídě tak, jak je tomu u moderních harpunových děl.) Tímto vynálezem se eliminoval hlavní problém při manipulaci s ruční harpunou, tedy vyvinout rychlost dostatečnou pro to, aby efektivně pronikla tlustou vrstvou kůže a tuku. Střelné harpuny se naopak potýkaly zejména s problémy s přesností. Je dokonce zaznamenáno, že při demonstraci jedné takové harpuny v r. 1810 v Connecticutu zbraň sice vystřelila, ale harpuna letěla opačným směrem. Ani další prototypy nebyly přesné, zpětný ráz zbraně a její váha výrazně ztěžovaly míření. (*Lytle 2008, s. 1*)

I tyto závady ale byly brzy odstraněny a v roce 1846 byla představena první skutečně efektivní zbraň s nabíjením hlavní, která byla lehčí a snadněji se s ní manipulovalo. Její zpětný ráz byl na ruční zbraň sice také masivní a dokázal střelce odstrčit i na několik kroků, ale už neznemožňoval přesné míření, ani nehrozil potopením člunu. Takto vystřelená harpuna dokázala velrybu zasáhnout na relativně velkou vzdálenost a navíc obsahovala rozbušku, která se po kontaktu s tělem do deseti vteřin aktivovala a způsobila rozsáhlejší poškození.

Tím byla zabezpečena rychlejší smrt a tedy minimalizované riziko ztráty daného zvířete. Výbušná harpuna byla patentována Oliverem Allenem v roce 1846 v New London ve Spojených státech. Ostatně, vzhledem k tomu, že New London byl jeden z hlavních amerických velrybářských přístavů, byla New England střediskem výroby amerických a harpun a harpunových děl i nadále. (*Salzer 2010, s. 43*)

Japonci se se střelnými zbraněmi ve velrybářství poprvé setkali formou náhodných kontaktů s americkými loďmi už v polovině 19. století. Britské i americké lodě lovily nedaleko japonského pobřeží a výstřely byly dobře slyšet i na velkou vzdálenost. Kromě toho se čas od času stalo, že jejich lodě u Japonska ztroskotaly a Japonci měli možnost si jejich vybavení prohlédnout. Jindy zase byli ztroskotaní japonští rybáři zachráněni západními loďmi. (*Tonnessen, Johnsen 1982, s. 129*)

Nejnámějším případem je asi Mandžiró Nakahama, který v mládí pracoval jako rybář v Tose. V roce 1841 ztroskotl a byl spolu se čtyřmi dalšími rybáři zachráněn americkou velrybářskou lodí John Howland. Na její palubě nějakou dobu sloužil ve strážním koši jako hlídka a svým záplem natolik zaujal kapitána Williama Whitfielda, že ho poslal do Spojených států na studia. Mandžiró tak jako první Japonec studoval angličtinu a navigaci na Oxford School ve Fairhavenu v Massachusetts. Po studiích byl zaměstnán na velrybářské lodi Franklin kapitána Iry Davise, se kterým se plavil do jižního Pacifiku. V roce 1847 byl dokonce jmenován harpunářem. Poté, co se loď v roce 1850 vrátila do Massachusetts, byl Mandžiró vyplacen a vydal se na Havaj. Tam se setkal se svými bývalými přáteli a společně zakoupili velrybářský člun Adventure. Tento člun pak byl naloděn na velrybářskou loď Sarah Boyd, která jej dovezla až ke břehům Japonska. On i jeho společníci zde sice byli několikrát uvězněni a vyslýcháni, ale nakonec propuštěni. Mandžiróovo americké vzdělání se později ukázalo jako velice důležité pro samotný proces otevření Japonska Západu. (*Medeiros 2006, str. 1*) Mandžiró byl později povolán do služeb šógunátu jako překladatel a tlumočník. Kromě toho však napsal a přeložil několik knih o navigaci, astronomii, moderních lodích a tréninku námořníků. Zasazoval se o to, aby mladí námořníci hledali službu na zahraničních velrybářských lodích a získali tam důležité znalosti a zkušenosti ohledně moderních metod lovu. Sám pak plul jako kapitán na japonské velrybářské lodi Ičiban maru, která vyplula lovit k Ogasaware. Loď se sice vrátila s mizivým úlovkem, ale byl to první japonský pokus o lov velryb na volném moři za pomoci amerického způsobu lovu.

Po otevření Japonska se několik společností pokusilo začít s podnikáním v moderním pojetí velrybářského průmyslu. Jednou z nejúspěšnějších společností byla Gotó hogeí. Byla založena v roce 1884 v Arikawě, tradiční velrybářské vesnici, a v letech 1884 - 1888 ulovila přes 230 velryb. (*Moeran, Kalland 1992, kap. 6*) Jednalo se ale spíš o výjimku, většina společností nebyla příliš úspěšná a brzy zanikla. Použití americké metody tedy (kromě představení výbušné harpuny) nemělo zásadní vliv na japonské velrybářství.

2.4 Lov velryb podle norského vzoru

V době, kdy se Japonci pokoušeli převzít americkou metodu, vytvořil Svend Foyn zcela nový způsob lovu velryb. Ten způsobil revoluci ve velrybářství po celém světě a je znám pod názvem „norská metoda“.

Svend Foyn začínal lovem tuleňů v arktických mořích. S lovem velryb začal v roce 1864, kdy se s první parní velrybářskou lodí *Spesand Fides* vydal na sever. Jeho největším přínosem je vynález granátové harpuny. První pokusy s ní provedl už v roce 1864, ale patentovat si ji nechal až v roce 1870. Zásadní rozdíl oproti předchozím výbušným harpunám byl v tom, že váha zbraně, ze které byla harpuna vystřelena, byla obrovská, takže už ji harpunáři nedokázali udržet pouze v rukou. Musela tedy být přimontována k lodi. Od té doby se pro ni také vžilo označení harpunové dělo. Problém se zpětným rázem, který by dokázal malý velrybářský člun poškodit, byl vyřešen tak, že se dělo připevnilo přímo na příď mateřské lodi. To otevíralo zcela nové možnosti. Díky tomu, že parní lodě dosahovaly výrazně větší rychlosti, mohli se velrybáři zaměřit především na lov velkých, rychle plavajících druhů (např. keporkak, plejtvák sejval, plejtvák obrovský (viz. přílohy 2.3, 2.1,)). Tyto kytovce předtím téměř nebylo možné lovit, neboť někteří z nich dokážou vyvinout rychlost přes 40 km/h, což je rychlost, které malé veslovací čluny dosáhnout nedokážou. (Clapham, Baker 2002, str. 1)

Lišil se i proces zpracování kytovců. Svend Foyn lovil velké kosticové velryby nedaleko pobřeží Norska, nepotřeboval je tedy zpracovávat přímo na palubě lodi za cenu plýtvání zdroji. Nechal zřídit pobřežní stanice, jejichž cílem bylo pokud možno zužitkovat všechny části velryby. Nejdůležitější byla samozřejmě výroba oleje z velrybího tuku, zpracování masa a kostí. Maso se konzumovalo v mnoha různých úpravách: čerstvé, nasolené, sušené, konzervované v plechovkách či zpracované v párcích a hamburgerech. Nejpopulárnější bylo zejména maso z plejtváka sejvala. Zbytky z vaření oleje měly také další využití. Tuk se zužitkoval jako palivo, kosti byly rozdrceny a přidávány do masokostní moučky a dále do hnojiv, zbytky masa se sušily a používaly do hospodářských krmiv. Vedlejším produktem výroby oleje bylo i lepidlo.

Svend Foyn a jeho lodě lovily zejména v chladných mořích u severního Norska a Finska blízko ruských hranic. Rusové si samozřejmě všimli obrovské produktivity a efektivity, které Foyn se svou metodou dosahoval a pokusili se jí také využít. V roce 1884 si Rusové objednali

z Norska tři velrybářské lodě, které poté putovaly do Murmansku odkud operovaly v Barentsově moři. Kromě toho Rusové v roce 1887 najali norské harpunáře a kormidelníky, aby zaučili ty ruské. Během zimní sezóny bylo uloveno přes dvacet velryb a na letní sezónu se lov přesunul na východ, do Pacifiku okolo pobřeží Korey a Japonska, s podobně bohatým úlovkem. Norští harpunáři byli po této první sezóně propuštěni s tím, že Rusové už umí vše potřebné. Toto rozhodnutí ale bylo poněkud unáhlené, protože Rusové tuto metodu ještě zcela neovládli a během zimní sezóny v roce 1890 neodhadli povětrnostní podmínky a ztratili jednu celou loď. Tím skončila první fáze snahy o přijetí norské metody v severním Pacifiku. (*Moeran, Kalland 1992, kap. 6*)

Ještě bylo provedeno pár pokusů, ale nebyly příliš úspěšné. Až v roce 1895 se objevil investor hrabě Heinrich Hugovitch Kejzerling, který založil Tichomořskou velrybářskou společnost H. H. Kejzerling. Tato společnost zakoupila z Norska dvě lodě Nikolaj a Gregorij a najala zpátky norské experty, kteří měli know-how nejen na lov velryb norskou metodou, ale i na to, jak vést pobřežní stanice. Společnost měla sídlo v Hajdamaku nedaleko Vladivostoku, odkud v letní sezóně vysílala lodě lovit do Ochotského moře a v zimní k pobřeží Koreje. Velryby zde ulovené zpravidla končily na trzích v Nagasaki, kde mělo velrybí maso odbyt a dobrou cenu. (*Tonnessen, Johnsen 1982, s. 130 – 133*)

Na ruských lodích býval většinou pouze norský harpunář a ruský kapitán a zbytek posádky tvořili místní rybáři, většinou Korejci a Číňané. Ovšem sloužilo zde i několik Japonců, kteří se tak naučili norskou metodu. Japonci se ale nesmířili s tím, že okolní vody využívá Rusko, a to daleko efektivněji než oni sami, a snažili se zavést norský model i na svých vlastních lodích. První japonští průkopníci norské metody pocházeli z prefektur Nagasaki a Jamaguči, tradičních velrybářských středisek lovu se sítěmi.

T. Takahašima z Nagasaki, který sloužival na ruských velrybářských lodích, přeorganizoval svou neúspěšnou velrybářskou společnost, která lovila se sítěmi, a přeorientoval se na lov norskou metodou. Jako základna pro novou společnost Enjó hogeí (遠洋捕鯨) byla vybrána Tainoura v Arikawě. Její dřevěná loď Sakai maru se stala první moderní velrybářskou lodí postavenou v Japonsku. Na její palubě sloužil E. E. Walby, norský harpunář, který v předchozích letech sloužil na ruských lodích, a byl první z cizinců, kteří v Japonsku norskou metodu představili. Přes to všechno ale tato společnost nebyla příliš úspěšná a musela být pro nedostatek úlovků zrušena už v roce 1898.

V témže roce byla v Nagasaki založena britsko-ruská velrybářská společnost pod hlavičkou Holme-Ringe Co. Ta používala loď Olgu postavenou v Norsku, jejíž kapitán i harpunář byli také Norové. Zbytek posádky ale tvořili opět většinou místní rybáři. Z úspěšného působení této lodi se další Japonci naučili norské metodě, a tak byla založena další japonská velrybářská společnost, Arikawa hogeí (有川捕鯨). Ta odkoupila loď Sakai maru a pod jménem Hacutaka maru ji dál využívala pro lov velryb. Následovaly další japonské společnosti, které čerpaly z úspěšných zkušeností lovu v okolí Nagasaki. Jednalo se například o Nagasaki hogeí (長崎捕鯨) založenou v roce 1900. (*Moeran, Kalland 1992, kap. 6*)

V Jamaguči se stejně jako v Nagasaki objevovaly úmysly o zavedení moderních metod velrybářství, ale z různých důvodů se je nikdy nepodařilo zrealizovat. Až nakonec Jukiči Fukuzawa požádal Džúró Oku, aby zpracoval plány na využití bohatých vod okolo Koreje. Ten později předložil návrh na zřízení zcela moderní velrybářské společnosti. Tokijská vláda jeho úmysl podpořila, protože už od čínsko-japonské války se snažila upevnit moc ve strategických odvětvích průmyslu. Mezi taková patřilo i rybaření či lov velryb na otevřeném moři, které by posílilo vliv v japonském moři a v okolí korejského poloostrova. Kromě toho měli v této oblasti na počátku 20. století monopol na velrybářství Rusové a bylo třeba jim konkurovat.

Džúró Oka byl vyslán na studia velrybářských metod do Spojených států, Norska, Finska a Kanady. A v Japonsku mezitím začala stavba nové lodi pojmenované Čóšú maru č.1. V roce 1901 si Nagasaki hogeí pronajala loď Hacutaka maru, Čóšú maru a Olgu, se kterými operovala u pobřeží Japonska a Koreje. Čóšú Maru sice později zničila bouře a společnost stála na pokraji krachu, Džúró Oka ale pronajal další dvě lodě z Norska a úspěšně s nimi pokračoval. Ve své domovské prefektuře Jamaguči také založil společnost Nihon enjó gjogjó (日本遠洋漁業), která nadále zaměstnávala několik Norů, aby zaučili její zaměstnance. (*Bartels 2008, str.1*)

Rusko-japonská válka a její výsledek měly důležitý vliv na rybaření a velrybářství ve vodách okolo Japonska. Rusové odtud byli vykázáni a Japonsko získalo monopol na loviště mezi Taiwanem, Ogasawarou a Sachalinem. Kromě toho byla většina ruských lodí zajata Japonci a japonská vláda je dala do užívání Okově velrybářské společnosti. Ta změnila svůj název na Tójó gjogjó (東洋漁業) a začala od roku 1906 s velkým úspěchem lovit velryby ve vodách u Tatejamy a Čóši v prefektuře Čiba a v Ajukawě v prefektuře Mijagi. Také Nagasaki

hogeí využila nově nabytého monopolního postavení a zakoupila nové lodě. Jejich úlovky se tak od zimní sezóny 1906 - 7 zněkolikanásobily. Kromě toho vzniklo mnoho dalších menších velrybářských podniků. V roce 1908 tak v japonských vodách operovalo z 22 pobřežních stanic a po celém Japonsku už 12 společností vlastnících 28 lodí.

Jejich společný úlovek tak výrazně vzrostl. Tento nárůst velrybářství vedl k tomu, že japonská vláda podnikla první kroky k omezení tohoto průmyslu. Snažila se tak předejít jeho přílišné kapitalizaci a zajistit zdroje pro budoucnost. Menší společnosti tak byly donuceny se spojit do větších konkurenceschopnějších celků. Došlo to až k tomu, že se v roce 1909 spojily i čtyři hlavní společnosti (Tójó gjojó, Nagasaki hogeí, Dainihon hogeí (大日本捕鯨), Teikoku suisan (帝国水産)). Vznikla tak Tójó hogeí (東洋捕鯨), která poté koupila ještě dvě další menší společnosti. Dohromady tak vlastnila dvě třetiny všech velrybářských lodí v Japonsku a 20 pobřežních stanic. (*Moeran, Kalland 1992, kap. 6*)

V rámci racionalizace velrybářského průmyslu vznikla v roce 1908 Japonská velrybářská asociace (日本捕鯨業水産組合). Jejím cílem bylo rozvíjet tento průmysl, zvýšit efektivitu a celkové výdělků z velrybářství a přitom udržovat dostatečnou populaci lovených druhů. Dále byla v roce 1909 zavedena první omezení týkající se lovu velryb. Každá společnost, která se chtěla ve velrybářství angažovat, musela získat jednu ze 30 licencí, které ji k lovu opravňovaly. Počet licencí byl dále snížen na 25 v roce 1934. Kromě toho byly specifikovány lovné sezóny, velrybářské revíry a druhy, které bylo povoleno lovit. Tímto byly v Japonsku položeny první základy moderního příbřežního lovu velkých druhů velryb a velrybářství se dále rozvíjelo jako zcela samostatný průmysl.

V Japonsku i nadále převládal silný vliv norských harpunářů, kteří byli japonskými společnostmi vyhledávaní a zaměstnávání ještě dalších 30 let. (*Tonnessen, Johnsen 1982, s. 417 – 418*) Japonské velrybářství ale mělo i nadále svá specifika. Například zpracování masa se od Norska dost lišilo, zejména proto, že velká část masa byla v Japonsku spotřebovávána čerstvá – narozdíl od Norska. Sám Džúró Oka po návštěvě Evropy prohlásil, že by se z norské metody měl přejmout pouze způsob lovu, ovšem co se týče zpracování, měli by Japonci zůstat u svého osvědčeného způsobu a pouze si přizpůsobit norské vlivy.

Japonské velrybářství se tak i nadále vyvíjelo. Byly vytvořeny nové pobřežní stanice vybavené ke zpracování všech možných částí těla velryby. Tyto stanice měly opět nahradit zpracovatelské lodě využívané během lovu americkou metodou. Dále byla otevřena nová

loviště severně od Kurilských ostrovů (v roce 1913), okolo Boninských ostrovů na jihu (v roce 1913) a u Taiwanu (v roce 1919). Většina ulovených velryb ale stále pocházela jen ze dvou oblastí, a to z okolí Hokkaida a Kuril (cca 40 %) a z Tóhoku (zejména Ajukawa a Kamaiši; cca 40%). Kvůli rozšíření lovných oblastí jak na sever, tak na jih, bylo možné prodloužit sezónu na celý rok. Vody, ve kterých japonští velrybáři operovali totiž sahaly od 25. rovnoběžky severní šířky (Ogasawara) až po 50. rovnoběžku severní šířky (Kurily). Počet ulovených velryb za rok se ustálil mezi lety 1911 - 1945 na průměrně 1700 kusů ročně. Ovšem měnilo se procentuální zastoupení jednotlivých druhů. Prudce se zmenšil počet ulovených plejtváků obrovských a plejtváků myšoků, naopak zvýšil se počet vorvaňů. To samozřejmě ovlivnilo i distribuci a konzumaci velrybího masa. (*Moeran, Kalland 1992, kap. 6*)

Společně s výše zmíněnými vládními regulacemi se dále snížil počet velrybářských společností. Těch několik menších, které přetrvaly až do prvního desetiletí 20. století, bylo pohlceno Tójó hogei, která se pak v roce 1934 spojila s Nihon sangjó (日本産業), čímž se vytvořila Nihon hogei (日本捕鯨). Ta se o dva roky později dále spojila s rybářskou společností Kjódó gjogjó (共同漁業) a tím vznikla nová obrovská společnost Nihon suisan (日本水産) neboli Nissui (日水). V reakci na to velký rybářský podnik Hajašikane sangjó (林兼産業) pohltit tři malé velrybářské organizace se základnou v tradiční velrybářské oblasti Tosa (Šikoku) a v roce 1937 založil přidruženou společnost Taijó hogei (大洋捕鯨) specializující se také na lov velryb. Posledním velkým hráčem byla ještě Kjokujó hogei (キョクヨ一捕鯨). Tyto tři obrovské velrybářské společnosti, tedy Nissui, Taijó hogei a Kjokujó hogei, na konci 30. let zcela ovládaly příbřežní lov velryb v Japonsku. Během té doby sice občas vznikla nějaká menší společnost, ale většinou nepřežily dlouho a buď zkrachovaly, nebo je skoupily velké konglomerace. Pravdou je, že tyto konglomerace vznikly primárně za účelem nashromáždit dostatečný základní kapitál, aby mohly financovat pelagický lov velryb v bohatých mořích okolo Antarktidy.

3 LOV VELRYB NA OTEVŘENÉM MOŘI (PELAGICKÝ LOV)

3.1 Vývoj v 1. polovině 20. století

Dalším zásadním krokem při vývoji japonského velrybářství byl příchod pelagického lovu velryb. Ten se sice v Evropě provozoval v různé míře už od středověku a později jej přejali i Američané, ale jeho hlavní rozmach se datuje na počátek 20. století společně s celkovou modernizací velrybářského průmyslu.

Moderní pelagický lov také přišel z Norska a jeho průkopníkem byl stejně jako v případě výbušné harpuny Svend Foyn. Ten vypravil první flotilu s plně vybavenou zpracovatelskou lodí do Severního ledového oceánu už v 80. letech 19. století. (*Tonnessen, Johnsen 1982, s. 41*) Zpracovatelská loď byla zásadním prvkem každé flotily, jednalo se o velkou mateřskou loď, která byla vybavena pro všechny stádia zpracování velryby. Flotila tak mohla strávit na moři dlouhé měsíce a nepotřebovala návaznost na pobřežní zpracovatelské stanice. Antarktida, jakožto loviště velryb, se otevřela na počátku 20. století, kdy zde začala operovat *Compañía Argentina de pesca*, mezinárodní rybářská společnost s norským, britským a argentinským kapitálem.

Japonci se do pelagického lovu zapojili až v roce 1929, kdy společnost Tójó hogeí (東洋捕鯨) zakoupila ve Velké Británii velrybářskou loď. Jejich původní úmysl byl přestavět loď na zpracovatelskou a vyslat ji do Severního Pacifiku v rámci pelagické flotily. Světová ekonomická krize však způsobila krach i na burze velrybího oleje v roce 1930. Následkem toho musela Tójó hogeí v roce 1933 loď zase prodat. Tato krize donutila i Nory stáhnout flotilu z Antarktidy a rozprodat jednotlivé lodě. Jedna ze zpracovatelských lodí, *Antarctic* (vyrobená v roce 1906 v Norsku) byla později nabídnuta nové japonské společnosti *Nihon hogeí*. Ta loď koupila, přejmenovala ji na *Tónan maru*, a společně s pěti menšími a rychlejšími lovnými loděmi norské výroby ji v sezóně 1934/35 vyslala do Antarktidy jako mateřskou loď první japonské pelagické flotily. Do posádky bylo najato i 12 norských námořníků včetně harpunáře a lodního inženýra. Flotila zůstala na moři dva měsíce, ale za tu

dobu se jí podařilo ulovit jen 2 000 tun velryb (viz *tabulka 1.1*). (Moeran, Kalland 1992, kap. 8)

Tato flotila od začátku čelila mnoha potížím. Už samotný prodej zpracovatelské lodi do Japonska vyvolal v západním světě vlnu odporu. Mnohé etablované velrybářské národy by rády zabránily Japonsku zapojit se do výnosného velrybářského byznysu v bohatých lovištích okolo Antarktidy. Problémy byly ale i v Japonsku, už jen najímání posádky bylo obtížné. Místní velrybáři byli zvyklí na to, že lovit se vyjíždí na jeden, dva dny, a vidina několika měsíců strávených na otevřeném moři v nich vyvolávala strach. Kromě toho, mnozí mladí velrybáři si museli vyžádat povolení svých otců, aby se mohli k expedici přidat. Nakonec ale Nihon hogeí posádku sestavila a stejně tak příští rok, kdy byla Tónan maru vypravena o Antarktidy znova.

Další expedice byly už výrazně úspěšnější. Nihon hogeí se mezitím přetransformovala v Nihon suisan, která v letech 1937 a 1938 zakoupila další dvě zpracovatelské lodi, Tónan maru č. 2 a Tónan maru č. 3. S těmito loďmi pak pravidelně sestavovala antarktické flotily. Konkurenční společnost Taijó hogeí se inspirovala jejich úspěchem a pořídila si také dvě zpracovatelské lodi Niššin maru č. 1 a Niššin maru č. 2 v letech 1936 - 7. Třetí z velkých hráčů v japonském velrybářském průmyslu, Kjokujó hogeí, navázal v roce 1938, kdy do Antarktidy vyslala svou novou mateřskou loď Kjokujó maru, vyrobenou v Japonsku. V roce 1939 tak už do Jižního Pacifiku směřovalo 6 japonských flotil čítajících celkově 6 zpracovatelských lodí, 49 menších lovných lodí a 8 podpůrných (zásobovacích a mrazících) plavidel. (Moeran, Kalland 1992, kap. 8) O rok později se otevřela loviště i v Severním Pacifiku, kam byly vyslány 4 velrybářské lodi. Už před začátkem války tak bylo Japonsko skutečnou velrybářskou velmocí.

3.2 Vývoj od 2. světové války po moratorium

S příchodem druhé světové války, resp. v menším rozsahu už od války s Čínou, se musel velrybářský průmysl vyrovnat s velkými změnami. Nebylo možné provozovat pelagický lov velryb vzhledem k tomu, že všechny velké lodě (tedy všechny zpracovatelské lodě a i většina větších doprovodných lodí z pelagických flotil) byly zabaveny pro potřeby probíhající války. Na druhou stranu s dobytými územími se výrazně rozšířil přístup do dalších lovišť. Kromě toho se konzumace velrybího masa stala velice důležitým zdrojem energie a zejména bílkovin pro větší skupinu obyvatelstva než tomu bylo doposud. Do druhé světové války byly velryby konzumovány spíš lokálně, ve vesnicích, které byly přímo zainteresovány ve velrybářství. V 1. polovině 40. let však v Japonsku začalo ubývat potravin, obyvatelé často hladověli a tak se velrybí maso, jehož bylo v této době dostatek, rozšířilo po celém Japonsku.

Společně s tím, jak válka pronikala do Pacifiku, tak lov na otevřeném moři už nebylo možné efektivně provádět. Kvůli tomu získal na důležitosti lov velkých druhů velryb u pobřeží. Omezení lovu daná vládou byla zrušena a naopak byl tento typ výrazně podporován.

Produktivita lovu velkých druhů při pobřeží dosáhla svého vrcholu v roce 1944. Tehdy bylo na váhu vyloveno 34 800 tun velryb (*viz. tab. 1.1*), z čehož většina byla zpracována jako maso ke konzumaci. Kromě toho bylo povoleno i lodím určeným pro lov malých druhů velryb při pobřeží lovit velké druhy. Tato forma lovu se během války také rozšířila. Velrybí maso bylo během války velice důležité, neboť ostatní zdroje masa, a tedy i bílkovin, byly v Japonsku téměř vyčerpány. Na přísunu velrybího masa tedy záviselo zdraví několika milionů Japonců. Toto období bylo také tím jediným, kdy se konzumace velrybího masa rozšířila plošně.

Na konci války ztratilo Japonsko společně se zničením velké části své armádní flotily i téměř všechny velké lodě pro lov velryb. Dále se muselo stáhnout z území dobytých nejen za druhé světové války, ale i dávno předtím. Japonsko se tedy muselo vzdát výnosných lovišť okolo Koreje, Taiwanu i Kurilských ostrovů.

Japonská populace byla tehdy na velrybím mase závislá víc než kdy jindy, neboť válečná potravinová krize samozřejmě pokračovala i v letech bezprostředně po válce. Okupační správa v čele s generálem MacArthurem si toho byla vědoma, a tak se rozhodla Japonsku udělit speciální povolení pro návrat do mezinárodního velrybářského prostoru. To

japonskému velrybářství ohromně pomohlo a díky tomu se jej podařilo velice rychle obnovit v podobném rozsahu jako před válkou.

Lov malých velryb nebyl válkou tak těžce zasažen, takže jeho rozvoj po válce byl obrovský. Svého vrcholu dosáhl v roce 1947. Bohužel přesné údaje o množství vylovených kusů či jejich váze nejsou z tohoto roku dostupné. (viz. *tab. 1.1*) Faktem ale zůstává, že od konce roku 1947 zavedla vláda pro tento typ první omezení. Lov malých velryb byl právně vymezen na základě druhů, které bylo povoleno lovit (ozubené delfínovité druhy a nejmenší kosticové druhy), a tonáž lodí byla stanovena maximálně na 30 tun. (Toto omezení pak bylo zvýšeno na 47,9 tun v roce 1964.) Licence byla udělena celkem 86 lodím. (Moeran, Kalland 1992, kap. 8)

Lov velkých velryb u pobřeží dosáhl už v roce 1947 své předválečné úrovně. Jeho rozsah zůstal vcelku konstantní s lehce proměnlivou tendencí až do 70. let 20. století. Ovšem počet lodí i počet pobřežních stanic se průběžně snižoval. Kromě toho byla na základě Mezinárodní dohody o omezení velrybářství (International Convention for the Regulation of Whaling (viz. *příloha 3*)) z roku 1946 omezena lovná sezóna pouze na 6 měsíců (1.5. - 31.10.). To znamenalo v podstatě konec příbřežního velrybářství v jižní části Japonska. V letních měsících se totiž v místních vodách velryby téměř nevyskytují a připlouvají sem v zimních měsících. Kvůli tomu odtud velrybáři hojně odjížděli, nechávali se najmout jinými velrybářskými společnostmi a stěhovali se na sever, a pobřežní stanice byly uzavřeny. V 50. letech tak zůstávalo v provozu pouze 20 zpracovatelských stanic, většina z nich byla umístěna na severovýchodě Japonska.

Pelagický lov byl až do konce 30. let nejeefektivnějším typem velrybářství. Produkce oleje z antarktických výprav přesáhla produkci všech ostatních typů velrybářství dohromady. Po válce tedy bylo pro japonskou vládu, ale i pro americkou okupační správu, velice důležité, aby se pelagický lov znovu vzmožil. Japonsko tak dostalo speciální povolení vrátit se do lovišť okolo Antarktidy. Dodnes dokonce přežívá názor, že velrybí maso zachránilo Japonsko před hladomorem v poválečných letech. (McCurry 2010, s. 1)

Už v roce 1946 vyslaly Nissui a Taijó hogeí každá jednu pelagickou flotilu do Antarktidy. Jako mateřské lodě zde fungovaly tankery, původně určené na transport ropy a paliva, přestavěné na zpracovatelské lodi. Toto provizorní řešení však bylo už v roce 1951 nahrazeno novými zpracovatelskými loďmi Tónan maru a Niššin maru. Obnova pelagického lovu

postupovala velice rychle a v sezóně 1960 - 1961 dosáhl tento typ svého historického vrcholu. Do Antarktidy tehdy bylo vysláno 7 pelagických flotil a v roce 1962 dosáhla svého vrcholu i samotná produkce - téměř 400 000 tun masa a oleje za jednu sezónu.

Na druhou stranu obnova lovu v severním Tichém oceánu pokračovala daleko pomaleji. Japonští velrybáři se snažili co nejdříve vrátit do vod okolo Ogasawary (Boninské ostrovy). Tyto vody byly známy jako jedno z nejbohatších lovišť plejtváka sejvala, ovšem bylo potřeba v nich operovat z pobřežních stanic, neboť maso sejvalů bylo nejhodnotnější čerstvé. Místní okupační správa však nedovolila místní stanice otevřít, což znovuzavedení lovu výrazně ztěžovalo. První, komu se podařilo zde znovuotevřít loviště, byla Taijó hogei v letní sezóně 1946, která ale musela lovit ze zpracovatelské lodi. Po roce 1950 zde z operujících velrybářských společností zůstala pouze Kjokujó hogei. V roce 1952 ale Mezinárodní velrybářská komise předefinovala lov u Ogasawary jakožto příbřežní lov a tím pro něj začala platit sezónní omezení. Ovšem vzhledem k tomu, že plejtváci sejvalové připlouvali k Ogasawarě vždy na zimní sezónu, a kvůli tomu, že se rozběhly pelagické operace v severním Pacifiku, byla i Kjokujó hogei nucena svou činnost zde ukončit. (*Kasuya 2002, s. 659*)

V roce 1952 byla poslána první poválečná pelagická flotila do severního Pacifiku. Od toho roku byly vysílány každý rok a jejich počet se zvýšil na dvě flotily v roce 1954, a tři flotily v roce 1962. (*Kasuya 2002, s. 659*) Lov v Pacifiku dosáhl vrcholu v roce 1967, kdy bylo vyloveno víc než 90 000 tun velryb. Velrybářský průmysl obecně dosáhl svého předválečného maxima (130 000 tun) v roce 1955. (*viz tab. 1.1*)

Oproti předválečnému období se výrazně změnila poptávka po jednotlivých velrybích produktech. Zejména důležitost masa oproti ostatním produktům prudce rostla. V roce 1941 maso činilo pouze 23 % celkové produkce, v roce 1955 už jeho důležitost vzrostla na 44 %. Ve skutečnosti objem vyprodukovaného masa dosáhl svého předválečného vrcholu už v roce 1947 a v roce 1955 už jej o 30 % převyšovala. Oproti tomu výroba oleje zásadně zaostávala. Množství oleje tak dosáhlo předválečného stavu až v roce 1957. Konzumace velrybího masa totiž byla v poválečném Japonsku na svém vrcholu. Téměř polovina (47 %) živočišných bílkovin v japonské stravě pocházela právě z velrybího masa. A jeho obliba přetrvávala i dál, vzhledem k tomu, že ještě v roce 1964 velrybí maso tvořilo 23 % přijímaných bílkovin. (*Moeran, Kalland 1992, kap. 8*) Japonské velrybářské společnosti na tuto poptávku reagovaly

rozšířením stávajících flotil a nákupem zahraničních lodí. V roce 1960 Japonsko předstihlo Norsko a stalo se největší velrybářskou velmocí na světě.

Od poloviny 50. let vyvstal zásadní problém. Populace velryb se očividně prudce zmenšovala a bylo jasné, že je potřeba zavést regulační opatření. V Japonsku tato opatření platila zatím pouze na příbřežní typy lovu, kde k jejich provozování bylo nutné získat licenci, ovšem pro pelagický lov zatím téměř žádná omezení neplatila (V platnosti zatím byl pouze zákaz lovu velryby černé z roku 1935). Po podepsání Mezinárodní dohody o omezení velrybářství ve Washingtonu v roce 1946 vznikla myšlenka o ustanovení mezinárodního kontrolního orgánu. Na základě toho byla v roce 1948 založena Mezinárodní velrybářská komise (International Whaling Commission, zkráceně IWC). Japonci se k ní nejprve stavěli odmítavě, ale nakonec se i oni stali členem v roce 1951.

IWC původně nebyla založena primárně kvůli ochraně velrybí populace, ale kvůli správě této populace s cílem využívat její zdroje rovnoměrně a s perspektivou stabilního rozvoje velrybářského průmyslu. (*International Whaling Commission 2011, s. 1*) Šlo tedy především o to zabránit přílišnému výlovu velryb aniž by to způsobilo ekonomickou či výživovou nouzi, a dohoda tedy stranila ze začátku spíše velrybářům než velrybám samotným. První kroky k usměrnění lovu tak nebyly z hlediska racionálního využívání zdrojů příliš vhodné. Kvóty pro lov totiž nebyly stanoveny pro jednotlivé druhy na základě jejich četnosti, ale pro všechny kosticové velryby hromadně. (Vorvani tehdy ještě nebyli bráni v úvahu a jejich lov nebyl regulován až do roku 1971.) Byla zavedena jednotka BWU (Blue Whale Unit = jednotka plejtváka obrovského) odvozená od množství oleje, který se dal získat z jedince daného druhu. Jedna BWU, tedy průměrné množství oleje získatelné z jednoho plejtváka obrovského, tak odpovídal dvěma plejtvákům myšokům, 2,5 keporkaka, šesti plejtvákům sejvalům či třiceti plejtvákům malým. (*Tonessen, Johnsen 1982, s. 5*) Dále IWC nastavila limit, kolik BWU je povoleno celkově za rok ulovit. Tento systém podněcoval velrybáře k tomu, že se jejich pozornost zaměřovala primárně na největší druhy velryb, jejichž lov byl podle tohoto systému nejvýhodnější. To vedlo k výrazné redukci populace zejména plejtváků obrovských. Kromě toho nebyly nastaveny limity, kolik BWU mohou ulovit jednotlivé pelagické flotily. Zejména na konci 50. let tak docházelo k jevu, pro který se ujalo označení „Whaling Olympics“, tedy Velrybářské olympijské hry. Každá flotila se snažila co nejrychleji nalovit co

nejvyšší počet BWU dřív než bude dosažena daná kvóta a lov bude na sezónu pozastaven. Tyto prvotní pokusy o regulaci velrybářství tak byly spíš kontraproduktivní. (*Moeran, Kalland 1992*)

V roce 1960 byla omezení zpřísněna a v roce 1961 byly zavedeny kvóty na antarktický pelagický lov pro jednotlivé země zvlášť. Japonsko smělo vylovit 33 % z celkového povoleného množství BWU, Norsko 32 %, SSSR 20 %, Spojené státy 9 % a Nizozemsko 6 %. Tento podíl pak některé státy uměle navyšovaly tím, že skupovaly flotily či přímo kvóty ostatních zemí. S ukončením velrybářství v některých zemích pak byly podíly dále pozměněny v roce 1966 na 47 % pro Japonsko, 23 % pro Norsko a 30 % pro SSSR. Ovšem tyto podíly nebyly přísně dodržovány vzhledem k tomu, že např. v roce 1967 Japonsko vylovalo 53 %, SSSR 37 % a Norsko pouze 10 % z celkového úlovku. (*Shotton 2001, s. 357 - 364*)

Dále byla vydána omezení a poté i úplný zákaz lovu některých druhů. V roce 1963 byl zakázán lov keporkaků, o dva roky později i plejtváků obrovských, lov plejtváků sejevalů a myšoků byl v rámci záchrany druhu výrazně omezen a později také zakázán v roce 1976. (*Kasuya 2002, s. 652*) To ovšem pouze vyústilo v nadměrný lov jiných druhů (např. plejtvák malý) a tudíž ohrožení i jejich dosud dostatečné populace. Kromě druhových omezení byly celé antarktické kvóty sníženy. Původní roční limit 15 000 BWU klesl v letech 1963 - 1964 na 10 000 BWU. (*Clapham, Baker 2002, s. 4*) V těchto letech zanechala velrybářství Velká Británie a Nizozemí a odprodalo svoje kvóty Japonsku. V dalších letech se snižoval na 4 500 BWU (1965 - 1966), pak na 3 200 BWU (1967 - 1968) až na finální limit 2 300 BWU v letech 1971 - 1972. Už od poloviny 60. let se ozývaly hlasy pro zrušení systému BWU, ale definitivní konec byl až roce 1972, kdy byly kvóty přehodnoceny podle jednotlivých druhů a populací velryb v různých částech světa. (*Lyster 1985, s. 25*)

V severním Tichém oceánu nebyl lov velryb tak populární a mnohé státy sem začaly vysílat své flotily až jako reakci na omezování lovu v Antarktidě. Kvůli tomu zde byly kvóty zavedeny až v roce 1969. Později však byly dál snižovány a od roku 1976 byl zcela zakázán lov plejtváků myšoků a omezen lov plejtváků malých.

Od 70. let rostly protesty ekologických aktivistů proti velrybářství a byl vyvíjen soustavný tlak na IWC ze strany ochránců práv zvířat. V roce 1972 se konala první Konference OSN o životním prostředí ve Stockholmu. Zde byly k dispozici závěry z výzkumu ohledně stavu

velrybí populace, který byl prováděn od roku 1968. Na základě této zprávy byl vyhlášen nový program na správu velrybích zdrojů (tzv. New Management Procedure udávající lovné kvóty pro jednotlivé druhy zvlášť) a především byl vznesen požadavek na desetileté moratorium na komerční lov, který byl považován za nezbytný pro to, aby se světová populace velryb měla možnost obnovit. (*Oberthür 1999, s. 30*) Návrh na moratorium byl i přes japonský odpor schválen. Závěrem Stockholmské konference tedy byl požadavek na desetileté moratorium a zvýšení úsilí o mezinárodní výzkumný program. IWC se však přiklonila k japonskému stanovisku a požadavek odmítla s odůvodněním, že kompletní moratorium je přehnaný, vědecky neodůvodnitelný a ne nezbytný krok. Místo toho navrhla jako řešení desetiletý intenzivní výzkumný program, cílené omezení lovu jednotlivých druhů v jednotlivých lovištích a dále snižovala kvóty.

Otázka zavedení moratoria se však dál debatovala i v rámci IWC samotné. Ta se v té době rozrostla z původních 12 členů na 23, čímž získaly převahu státy, které nebyly ve velrybářství tak intenzivně zainteresované, a tak neměly ani nijak silný zájem na udržení tohoto průmyslu. (*International Whaling Commission 2012 b, s. 1*) K tomu se přidaly i vnější politické tlaky. Na mezinárodní politické scéně se v 70. letech měnil vztah k přírodě a životnímu prostředí a ekologické otázky získaly na popularitě. V roce 1979 Spojené státy a Austrálie přišly s dalším návrhem na zákaz komerčního lovu na základě obav o přežití velkých druhů kosticových velryb. Ani jeden návrh nebyl IWC zcela přijat, ale v reakci na sílící vnější tlak byl v témže roce zakázán lov velryb na otevřeném moři.

Přes všechny námitky Japonska, Norska a SSSR se však v roce 1982 potřebné tři čtvrtiny členů IWC vyslovily pro kompletní moratorium na dobu neurčitou. (*Clapham, Baker 2002, s. 5*) Součástí úmluvy bylo i odložení počátku platnosti na sezónu 1985 - 1986, aby se státy angažující se ve velrybářství měly možnost připravit na ekonomické důsledky moratoria. Další součástí byl i závazek vypracovávat nejpozději od roku 1990 zprávy o účinku moratoria na velrybí populaci. Na základě těchto zpráv pak měl být řešen další vývoj moratoria. Jedinou výjimku z tohoto celkového moratoria měl lov velryb pro vědecké účely a tradiční lov domorodými obyvateli. (Takovou výjimku získali např. Inuité na Aljašce, a to i přesto, že lovili extrémně ohrožené velryby grónské.) I tato výjimka však byla omezená a velryby mohly být využity pouze pro vlastní potřebu a nebylo tedy možné je využít ke komerčním účelům. (*Lyster 1985, s. 26*)

Obě tyto výjimky byly hodně kritizované a proti moratoriu obecně okamžitě vzneslo námitky Japonsko společně s Norskem, Islandem, Peru a Sovětským svazem, čímž pro ně moratorium nemělo platit. Jako důvod své námitky Japonsko uvedly, že se kompletní moratorium nezakládá na dostatečných vědeckých základech, a že, vzhledem k tomu, že všechny ohrožené druhy velryb už je zakázáno lovit, se moratorium prakticky vztahuje jen na antarktickou populaci plejtváka malého, která je ale dostatečně hojná na to, aby se mohla lovit. (*Misaki 1994, kap. I*) Pod tlakem ze strany ostatních států, které dohodu podepsaly, však Peru stáhlo své výhrady již v roce 1984, Sovětský svaz jej následoval a ukončil velrybářské aktivity v roce 1986, kdy mělo moratorium oficiálně nabýt platnosti. Island a Korea pod nátlakem ze strany různých mezinárodních organizací na ochranu zvířat a IWC samotné také ukončily komerční lov. Island však vzápětí zavedl svůj výzkumný program, v jehož rámci lovil velryby dál. Část masa z těchto úlovků putovala na japonský trh, přestože maso z lovu pro vědecké účely mělo být určeno primárně k místní spotřebě. (*Kimura 1994, s. 1*)

Japonsko dlouho odmítalo dohodu podepsat, ale pod bezprostřední hrozbou rybářského embarga muselo situaci přehodnotit. Spojené státy totiž vyhrožovaly zákazem přístupu do vod okolo Aljašky, které jsou pro japonské rybářství klíčové. Nakonec se tedy Japonsko k moratoriu také připojilo. Poslední pelagickou flotilu do Antarktidy Japonsko vyslalo v roce 1986. Na základě žaloby nestátních organizací, které tvrdily, že Japonsko nedodržuje platné moratorium, země stáhla v roce 1988 všechny předešlé námitky a definitivně zastavila komerční lov. Poslední zpracovatelské stanice pro příbřežní lov velkých druhů velryb byly také uzavřeny. Moratorium tak definitivně vešlo v platnost až v roce 1989.

Ovšem od roku 1987 byly dál vysílány japonské pelagické flotily do jižního Pacifiku s úkolem lovit velryby pro vědecké účely. Stejný postup zavedlo i Norsko, které sice komerční lov oficiálně ukončilo v roce 1988, ale s lovem velryb pro vědecké účely pokračovalo. Podle článku VIII Mezinárodní dohody o omezení velrybářství (*viz. příloha 3*) může vláda podle uvážení vydávat vlastní povolení na lov pro vědecké účely, pokud s tím obeznámí Vědeckou komisi IWC (Scientific Committee of IWC). (*International Whaling Commission 2012, s. 1*) Island naopak svůj vědecký program ukončil v roce 1989. Ovšem dodávky velrybího masa do Japonska pokračovaly až do roku 1992. Kvůli tomu se Island stal terčem mezinárodní kritiky a na protest proti moratoriu a tomuto nátlaku vystoupil z IWC.

V roce 1994 byl jednomyslně schválen návrh, aby byly vody jižního Tichého oceánu okolo Antarktidy vyhlášeny mezinárodní velrybí svatyní. Japonsko se zdrželo hlasování a odmítlo tuto vyhlášku respektovat. S velrybářstvím tak i nadále pokračuje v rámci vědeckého programu. Od 90. let tedy japonské lodě oficiálně loví v Antarktidě plejtváky malé pro vědecké účely a několik menších lodí je licencováno k lovu několika desítek kusů vorvaňovců velkých (*viz. příloha 2.9*) a kulohlavců Sieboldových (*viz. příloha 2. 11*) u pobřeží.

4 REORGANIZACE JAPONSKÉHO VELRYBÁŘSTVÍ

Struktura velrybářství se po druhé světové válce v Japonsku změnila. Tři největší předválečné společnosti Nissui, Taijó hogei a Kjokujó hogei velice rychle získaly svou původní vedoucí pozici. Nissui však byla podle okupační správy klasifikována jako zaibacu, a tak byla donucena se rozdělit na několik menších společností. Menší společnosti ale nebyly příliš konkurenceschopné, zejména co se týče příbřežního lovu malých druhů velryb. Tento typ kvůli postupnému omezování lovu, přílišné kapitalizaci a zejména nízké efektivitě zapříčiněné snižováním populace velryb zaznamenal významné ztráty a většina společností od něj upustila. Malé lodi ostatně jen těžko mohly soupeřit s velkými a výborně vybavenými lodmi určenými pro lov velkých druhů.

Od konce války do počátku 60. let se prudce rozmáhal pelagický lov velryb, zatímco příbřežní lov velkých druhů stagnoval. Od 60. let se však situace změnila. S tím, jak byly zaváděny kvóty na pelagický lov, začal se zájem obracet zpět k příbřežnímu lovu. Úlovky lodí operujících z pobřežních stanic se totiž nezapočítávaly do antarktických kvót. Japonští velrybáři se tak snažili rozšířit pole své působnosti a zakládali pobřežní stanice v zahraničí.

Tři největší velrybářské společnosti společně založily stanici na ostrově St. Georgia v jižním Atlantiku v roce 1963. Ovšem už v roce 1967 se začaly příbřežní úlovky také započítávat do kvót a provoz už se nevyplatil. Stanice tedy byla zrušena. Stejně dopadly i další japonské pobřežní stanice v zahraničí. Stanice v Coal harbour na Vancouver Island, v Newfoundlandu, v Brazílii a Chile. Nejdéle se udržela společnost Nihon kinkai, jež vlastnila stanici v Peru, která fungovala od roku 1967 až do roku 1978. (*Moeran, Kalland 1992, kap. 5*)

Ani otevírání zahraničních pobřežních stanic však nezabránila úpadku japonského velrybářství a lov musel být omezen. Ze sedmi antarktických flotil, které v jižním Pacifiku operovaly v sezóně 1964 - 1965, zůstaly v roce 1975 jen tři. Příbřežní lov musel být taky omezen, takže lodě byly rozprodávány a v sezóně 1975 - 1976 už japonské společnosti vlastnily pouze jedenáct lodí na lov velkých velryb a osm na lov malých.

Tato omezení však nestačila na čím dál tím přísnější kvóty a limity prosazované IWC i japonskou vládou. Velrybářský průmysl tak musel v letech 1975 - 1976 projít zásadní restrukturalizací. Ze tří největších společností zabývajících se lovem na volném moři, tedy

Kjokujó hogeí, Nissui a Taijó hogeí, se oddělily sekce věnující se lovu velryb. Tyto části se spojily v jednu novou, čistě velrybářskou společnost, Kjódó hogeí (共同捕鯨).

Nově založená Kjódó hogeí vysílala každoročně jednu flotilu do Antarktidy a jednu do severního Pacifiku. V roce 1987 Kjódó hogeí na základě moratoria skončila s lovem a společnost byla rozpuštěna. O rok později ale vznikla Nihon kjódó senpaku (日本共同船舶), která navázala na lov velryb v Antarktidě. Jejím cílem už neměl být komerční lov, ale lov pro vědecké účely. (*Kasuya 2002, s. 649*)

V 70. letech byl přeorganizován i příbřežní lov velkých kytovců. Se sníženými kvótami a vyčerpáváním zdrojů se Nissui a Taijó hogeí rozhodly ukončit veškeré operace příbřežního lovu a svou poslední zpracovatelskou stanici uzavřít po sezóně v roce 1976. Příbřežnímu lovu se tak nadále věnovaly už jen tři společnosti Nihon hogeí, Nittó hogeí a Sanjó hogeí. I ty ale byly donuceny své stanice zrušit v prosinci roku 1987, kdy vešlo v platnost moratorium. Kromě zákazu lovu vešel v platnost i navazující zákaz importu a exportu velrybího masa. Usnesení sice nebylo právně vymahatelné, ale pod hrozbou bojkotů či sankcí ze strany ostatních členských států IWC (Spojené státy např. hrozily zákazem lovu v americké 200 mílové výsostné zóně kolem pobřeží, což by pro Japonsko znamenalo skutečný problém) bylo téměř závazné. (*Kimura 1994, s. 1*)

V roce 1988 byl navíc zaveden zákaz lovu plejtváků malých. Ti jsou tradičně započítáváni mezi menší druhy velryb, kterými se IWC nezabývá a moratorium se na ně nevztahuje. Ovšem radikální pokles populace tohoto druhu donutilo IWC přistoupit k radikálnímu kroku a rozšířit moratorium i na ně. Díky tomu musel v Japonsku projít i lov malých druhů velryb strukturálními změnami - plejtvák malý byl totiž nejvyhledávanějším a nejvýnosnějším úlovkem.

Velrybářské společnosti se spojily, vždy po dvou, do jednotlivých uskupení, která se zavázala stáhnout polovinu svých lodí. Posádky těchto zrušených lodí byly vesměs propuštěny, ale několik nejschopnějších lidí bylo vždy najato na ty lodě, které zůstaly aktivní. Někteří další velrybáři byli zaměstnáni při zpracování či se přeorientovali na rybářství. Volných pracovních míst v daných regionech však bylo velmi málo, vzhledem k tomu, že moratorium bylo zavedeno zhruba ve stejné době, jako 200 mílové výsadní ekonomické zóny okolo každého přímořského státu. Japonští rybáři, jejichž úlovky pocházely téměř z poloviny z těchto exkluzivních území, se tak také ocitli v krizi a pracovních postů nebylo nazbyt. Další

zaměstnávání propuštěných velrybářů v jiných sektorech však bylo problematické kvůli jejich úzké specializaci. Obecně se tedy míra nezaměstnanosti v tradičně velrybářských vesnicích výrazně zvýšila. (*Bestor 1989, s. 72 – 73*)

Ovšem dopad zavedení moratoria na celou Japonskou společnost byl minimální. Velrybářství bylo průběžně omezováno od 60. let, a tak velká část velrybářů změnila zaměření už v průběhu procesu omezování lovu a s tím spojeným propouštěním. Navíc velrybářství bylo už od období Tokugawa výsadou jen několika malých uzavřených společenství v tradičních baštách velrybářství jako je Taidži či Arikawa, takže o globálním dopadu se nedá mluvit. Představitelé japonské vlády se však i nadále proklamují jako země s silnou velrybářskou kulturou a tradicí. Trvají na tom, že japonské velrybářství je dokonce zcela srovnatelné s velrybářskou tradicí Inuitů na Aljašce nebo v Grónsku, kteří získali v moratoriu výjimku. (*Misaki 1994, kap. VIII*) (*Barnebee 2001, s. 1*) Otázkou je proč.

Jedním z možných vysvětlení je, že se japonská vláda snažila vymezit proti klice západních ekonomicky silných států a neustoupit jejich nátlaku. Už od 70. let se Japonsko ohrazovalo proti „velrybářskému rasismu“ ze strany Západu. Tvrdilo, že Spojené státy, Velká Británie a Nizozemsko prosazují striktní omezení velrybářství a jeho případný úplný zákaz pouze jako reakci na japonský ekonomický rozvoj. Kromě toho poukazovalo na fakt, že Inuité a severoameričtí indiáni mají výjimkou povolený lov velryb, s odůvodněním, že je součástí jejich kultury a tradice, a Japonsko tuto výjimku nemá, ač tradici velrybářství má. (*Barnebee 2001, s. 1*) Kromě toho se všechny tři země, Spojené státy, Velká Británie i Nizozemsko, také až do poloviny 20. století ve velrybářském průmyslu angažovaly. Jejich aktivity však skončily ve chvíli, kdy společně s rozmachem rostlinných a dalších olejů skončila poptávka po oleji velrybím. Tyto země totiž velryby lovilý čistě pro zisk z oleje, nikoliv pro velrybí maso, které se zde prakticky nekonzumovalo. Velrybářský průmysl Velké Británie, Spojených Států i Nizozemska tak s krizí na trhu oleje totálně zkolaboval. Oproti tomu se Japonsko dokázalo přeorientovat a místo oleje byla většina velryb zpracovávána primárně na maso, které v japonské společnosti mělo odbyt. Ostatně evropské národy, které velrybí maso také jedly, tedy severní Evropané, jako Islandci či Norové, s lovem úspěšně pokračovaly i nadále.

Na pádu velrybářského průmyslu ve Velké Británii, Spojených státech a Nizozemsku tak Japonsko pouze vydělalo, protože se posílila jeho pozice světové velrybářské velmoci. Když

se k tomu přidal i raketový růst jeho ekonomiky obecně, bylo Japonsko přesvědčeno, že překážky ve velrybářství jsou pouze aktem pomsty od západních států, které se nedokázaly srovnat s vedoucí pozicí Japonska ve světě. Navíc problém velrybářství byl v té době velmi populární. Od konce 60. let se rozmáhala, zejména ve Spojených státech, různá hnutí na ochranu zvířat a životního prostředí a velryby se staly jakýmsi společným symbolem pro mnoho těchto organizací. Místo čistě vědeckého přístupu se v emocionální rovině začala rozebírat i otázka, jestli je etické či morální velryby vůbec zabíjet. A vzhledem k tomu, že velryby lovílo jen velice málo zemí, tak bylo jednoduché na ně zaměřit svou pozornost a vystupovat proti velrybářství, aniž by člověk ohrozil ekonomické zájmy vlastní země. Dai Tanno z Univerzity v Aomori, shrnuje tři základní důvody proti-velrybářských nálad zejména v Americe: „... *opozice vůči velrybářství byla silně spojena s mírou, do jaké mají [lidé] silně vyvinuté vědomí o ochraně zvířat, jak mají národo-centricky zaměřený náhled na otázku velrybářství a jak jsou náchylní k tomu antropomorfizovat velryby.*“ (Tanno 2001, s. 1)

Od 70. let se členy IWC staly mnohé státy, které s velrybářským průmyslem nikdy neměly co do činění. Prosazování kompletního zákazu komerčního lovu pro ně tedy bylo výrazně snazší vzhledem k tomu, že jim ekonomicky nijak neuškodilo. Na druhou stranu si tím tyto státy vylepšovaly nejen mezinárodní obraz, jakožto ekologicky smýšlející ochránci přírody, ale tyto názory jim zajišťovaly politickou popularitu i v rámci jejich vlastního národa. Objevila se i obvinění, že komisaři těchto nevelrybářských zemí byli zaplacení či dosazeni na místa protivelrybářskými aktivisty ze Spojených států. To se ale nikdy plně neprokázalo.

Faktem ale zůstává, že japonské velrybářství bylo na mezinárodní scéně vnímáno převážně velmi negativně. Tvrdší lpění na pokračování lovu velryb se odrazila i na zhoršeném mediálním obrazu Japonska ve světě, které bylo nyní prezentováno jako nepřítel životního prostředí číslo jedna. Od 60. let plnily světové noviny články a fotografie zachycující lov a zpracování velryb na palubách japonských lodí vybízející k bojkotu a sankcím proti Japonsku obecně. Tento tlak nebyl jen ze strany ekologicky zaměřených organizací, ale vycházel i od oficiálních představitelů ostatních států. (Misaki 1994, kap. VI - VII) Stalo se jakousi módou striktně se vymezovat proti velrybářství a podporovat zavedení moratoria, protože tyto názory byly celosvětově velmi populární. Nakonec slavily úspěch a Japonsko podlehl mezinárodnímu tlaku.

Zásadním argumentem zde byla hrozba amerického bojkotu japonského rybářského průmyslu, který je pro zemi klíčový. Japonští velrybáři se kvůli tomu cítili zrazeni. Převládal názor že byli doslova obětováni ve prospěch rybářů. Ovšem samo Japonsko došlo k závěru, že velrybářství není tak důležitou součástí ekonomiky či kultury, aby se vyplatilo kvůli jeho udržení navzdory mezinárodním tlakům riskovat hlubokou krizi pelagického rybolovu.

5 MORATORIUM A LOV PRO VĚDECKÉ ÚČELY

Japonská vláda se se zaváděním nulových kvót a následného moratoria nehodlala smířit. Už v roce 1976, kdy byla stanovena nulová kvóta na lov plejtváků Brydeových (viz. příloha 2.4) v jižním Pacifiku, jich zde Japonsko ulovilo přes 200, odvolávajíc se na Dodatek 8 Mezinárodní dohody o omezení velrybářství, která vyhrazovala právo lovu pro vědecké účely. IWC se ale toto odůvodnění nezdálo přesvědčivé, a tak doporučila, aby byly veškeré žádosti o povolení lovu pro vědecké účely nejprve schváleny vědeckou komisí IWC. (*International Whaling Commission 2012, s. 1*)

Ovšem Japonsko v roce 1986 vyhlásilo svůj záměr ulovit pro vědecké účely každoročně 825 plejtváků malých a 50 vorvaňů po dobu deseti let. IWC tento návrh nepodpořila, ale Japonsko to odmítlo respektovat. Společně se SSSR a Norskem pokračovalo v lovu s odvoláním na fakt, že proti zavedení moratoria protestovalo. (viz. tab. 1.3) V roce 1987 IWC vydala další rezoluci nabádající Japonsko k zastavení aktivit výzkumného lovu, dokud nebude jeho podoba schválena organizací. Japonsko však pokračovalo dál i přesto, že byla v roce 1988 vydána další výzva ze strany IWC, aby lov pozastavilo. Na neuposlechnutí této výzvy reagoval americký prezident Ronald Reagan prohlášením, kde zakázal japonským rybářům přístup do výsostných vod Spojených států (tedy do oné 200 mílové zóny) v souladu s Packwood-Magnusonovým dodatkem amerického Magnusonova zákona o ochraně a využívání rybích zdrojů. Hlavním důvodem byly nedostatečné vědecké zprávy, které by podpořily nutnost tak rozsáhlého japonského lovu pro vědecké účely a i minimální vědecké poznatky, které samo Japonsko poskytovalo na základě tohoto lovu. Podle prezidenta Reagana „...[Japonské] velrybářství snižuje autoritu samotné IWC a efektivitu jejího programu pro ochranu velrybí populace, zejména toho, pod který spadá japonský diskutabilní program lovu pro vědecké účely“. (Reagan 1988, s. 1)

Tento zákaz měl být prvním výstražným krokem, který měl dát najevo nesouhlas Spojených států. Pokud by Japonsko pokračovalo ve svých aktivitách, aniž by napravilo zmíněné nedostatky, jako další možný krok se jevily sankce proti dovozu rybích produktů z Japonska. Tento bojkot by měl pro japonský rybářský průmysl dalekosáhlé následky a tak Japonsko svůj výzkumný program v roce 1988 na čas omezilo a v témže roce také úplně zrušilo příbřežní

lov. Od roku 1988 tak vysílalo jen jedinou flotilu do Antarktidy v rámci programu JARPA, který se zaměřoval na lov méně ohrožených druhů, zejména plejtváka malého. Japonsko tak nadále využívalo mezery v moratoriu, která odmítá plýtvání a tudíž povoluje prodávat maso i z velryb lovených pro vědecké účely. Kromě toho japonská vláda v roce 2001 legalizovala i prodej a zužitkování vedlejších úlovků, tedy velryb, které nebyly uloveny záměrně, ale utopily se v rybářských sítích. Po této legalizaci raketově vzrostl vedlejší úlovek japonských rybářů z 20 - 30 kusů ročně na 90 - 140 kusů ročně. Je ale pravděpodobné, že vedlejší úlovky byly podobně vysoké i dříve, rybáři je pouze oficiálně nepřiznali. Obecně se totiž věří, a japonská vláda toto stanovisko podporuje, že velryby konzumují příliš velká množství ryb, a tedy působí jako konkurence japonským rybářům. (*Ministry of Foreign Affairs of Japan 2012, s. 1*)

V roce 1993 Japonsko i přes odpor Spojených Států zmodernizovalo a rozšířilo svou pelagickou flotilu. Tento čin byl možná podpořen i faktem, že v tomto roce Island vystoupil z IWC a prohlásil se na jejích rozhodnutích nezávislý. IWC na japonské jednání reagovalo požadavkem, ať doloží vědecké poznatky dokládající legitimitu svého výzkumného programu, ale Japonsko je nedodalo. Naopak své aktivity rozšířilo i do severního Pacifiku s programem JARPN. Od té doby IWC vydala několik dalších prohlášení požadujících, ať Japonsko lov pozastaví, dokud jej neupraví tak, aby vyhovoval podmínkám daným IWC. Žádný z těchto požadavků však nebyl vyslyšen. Kromě toho Japonsko jako jediná země odmítlo podpořit vyhlášení jižního Pacifiku za velrybí svatyni, i bez jejich hlasu ale návrh IWC prošel.

Během 90. let rostl počet členů IWC, z nichž mnozí hlasovali v zájmu japonských cílů. Jednalo se zejména o méně rozvinuté země v Karibiku či v Africe. S tím se samozřejmě objevily i hlasy, že Japonsko tyto malé státečky uplácí, aby získalo při hlasování převahu. Ač Japonsko tato nařčení dlouho odmítalo, nakonec je oficiálně potvrdil Hiroaki Kameja, náměstek ministra zemědělství a rybářství. V listopadu roku 1999 přiznal, že podnikl cesty do několika zemí (jmenovitě Trinidad a Tobago, Namibie, Zimbabwe, Guinea), za účelem zvýšit počet národů činných v IWC. Těmto zemím pak nabídl finanční pomoc, pokud budou v rámci IWC podporovat japonské zájmy. Ačkoliv ochránci přírody se postavili výrazně proti tomu, samotná komise se vyjádřila, že toto počínání je pochopitelné a v podstatě není proti stanovám IWC. Jakýkoliv jiný stát totiž může udělat totéž. (*Brown 1999, s. 1*)

Japonským cílem očividně je přesvědčit o vstupu do IWC dostatek států na to, aby získalo potřebnou tříčtvrtinovou většinu pro změnu nařízení - a tedy pro zrušení moratoria. Samo Japonsko tvrdilo, že si nekupuje hlasy, že pouze finančně podporuje státy, které měly strach z toho, že když se připojí k IWC s pro-velrybářským názorem, tak poškodí své ekonomické vztahy se Západem. Kromě toho své jednání obhajovalo i tím, že podle jejich výzkumu je velrybí populace už dostatečně velká na to, aby mohla být lovena, a není v žádném případě ohrožena, jak tvrdí Mezinárodní unie pro ochranu přírody (International Union for Conservation of Nature), a dokonce, že je tak hojná, že představuje ohrožení pro zdroje ryb. (*Ministry of Foreign Affairs of Japan 2012, s. 1*)

Ostatně pro vědecké podložení svých tvrzení byl v roce 1987 založen Institut pro výzkum kytovců (日本鯨類研究所). Podle svých stanov nezisková výzkumná organizace, jejíž vznik byl zplnomocněn Ministerstvem zemědělství, lesního hospodářství a rybářství (農林水産省). (*Institute of Cetacean Research 2011, s. 1*) Tato společnost však vznikla ve spolupráci s Nihon kjódó hoge (budoucí Kjódó senpaku, která v současnosti provozuje lov velryb pro výzkumné účely) a dalšími velrybářskými společnostmi, její nezájatost tedy není zcela důvěryhodná. Jejím účelem je provádět relevantní výzkum, který by přispěl k udržitelnému využívání mořských zdrojů. Její aktivity se však neomezují pouze na výzkum, ale zabývají se i podporou prodeje velrybího masa, vytváření povědomí o velrybářských aktivitách a jejich podpoře. Kromě toho také podporuje vládní agendu a prosazuje pro-velrybářský názor v rámci IWC. Je to kvůli tomu, že Institut není zcela politicky neutrální, jeho napojení na Ministerstvo zemědělství, lesního hospodářství a rybářství je zcela zřejmé. Ministerstvo totiž schvaluje rozpočet Institutu. Mimo to je zde i napojení na Úřad pro rybářství (水産庁), protože předseda správní rady Institutu a jeho náměstek (v roce 2004) byli oba původně členové Úřadu pro rybářství stejně tak, jako jeden ze zbylých sedmi členů této rady. (*Morikawa 2009, s. 39*) A především fungování Institutu je financováno i ze zisků z lovu velryb pro vědecké účely a následného prodeje velrybího masa. Nestrannost Institutu při publikování vědeckých výsledků je tedy sporná. I tak ale jeho prohlášení Japonsko používá jakožto důkaz či podporu svých požadavků o znovuzavedení komerčního lovu.

V roce 1999 skončil program Institutu s názvem JARPN, který měl přinést nové poznatky o velrybí populaci v severním Pacifiku. IWC uznala, že výsledky z výzkumu jsou přínosné, ale není jisté, jestli pro získání těchto informací bylo skutečně nutné velryby lovit. Japonsku pak

bylo doporučeno, aby nevydávalo další povolení k lovu. Japonsko ale hned v příští sezóně vyhlásilo program JARPN II., který na ten předchozí navázal. Kromě 100 plejtváků malých ročně však byly stanoveny i povolené kvóty na 50 plejtváků Brydeových a 10 vorvaňů. (viz. *tabulka 1.2*) Cílem tohoto programu bylo zmapovat způsob krmení (zejména jejich stravovací návyky - základním cílem bylo zjistit, jestli velryby skutečně stojí za úbytkem ryb), strukturu populace a monitorovat míru znečištění v kytovcích a v oceánu. Tento cíl byl splněn v roce 2002, kdy výzkum přinesl požadované závěry. Program byl však i přesto prodloužen s úkolem zjistit, jak způsob krmení velryb může ovlivňovat udržitelné využití mořských zdrojů. Tento program nebyl časově omezen a v roce 2005 byl rozšířen na výlov 340 kusů plejtváka malého, 50 kusů plejtváka Brydeova, 10 kusů vorvaně a nově i 100 kusů plejtváka sejvala. (viz. *tab. 1.2*)(IWC62 2010, s. 15)

Podobným procesem prošel i program JARPA. Ten měl za úkol přinést poznatky o velrybí populace v Antarktidě, roli velryb v daném ekosystému a o tom, jak ekologické změny působí na velryby, dále pak zjistit, zdali si rostoucí populace velryb nekonkurují a zlepšit spravování velrybí populace v Antarktidě. Dílčí výsledky byly představeny IWC v roce 1997. Ty byly sice přijaty pozitivně, ale na jejich základě se Japonsko rozhodlo rozšířit svůj program na lov více než 400 plejtváků malých ročně, s čímž IWC zásadně nesouhlasila. Program byl oficiálně ukončen v roce 2005. (IWC62 *Meting* 2010, s. 1 – 2)

Definitivní výsledky byly představeny v roce 2007. Ty neprokázaly dostatečnou četnost populace, která by umožňovala znovuzavedení komerčního lovu. Přestože informace týkající se role velryb v ekosystému nebyly příliš přínosné, údaje ohledně stravování velryb a důsledků znečištění oceánů a ekologických změn na velryby byly přivítány s ohlasem. Ale opět se ozvaly silné pochybnosti o využití metodě výzkumu. IWC zejména nesouhlasila s tím, že Japonsko loví ve Velrybí svatyni v jižním Pacifiku.

Japonsko ale i přes námitky IWC už v roce 2005 navázalo programem JARPA II. I ten byl oproti předchozímu rozšířen. Počítalo se s více než 850 kusy plejtváka malého a i 50 kusy plejtváka myšoka (ač tyto kvóty nebyly zcela naplněny). (viz. *tab. 1.2*) Proti tomu vystoupila většina členů IWC, kteří zpochybňovali přínos japonských výsledků v kontextu množství odebraných vzorků a metod výzkumu. Oba programy, JARPA II a JARPN II, však probíhají dodnes.

6 ZÁVĚR

Jak jsem uvedla své práci, lov velryb má v Japonsku neoddiskutovatelnou tradici. Ovšem tradice je to více méně regionální. Proklamovaný důraz na její udržování pochází zejména z oficiálních míst, spíš než aby se jednalo o svébytnou kulturní záležitost. Navíc ačkoliv velká část informací o velrybářství pochází z místních médií, které jsou poněkud tendenční, tak podle nezávislého průzkumu veřejného mínění provedeného britskou firmou MORI ve spolupráci s Nippon Research Center v roce 1999 jsou sami Japonci spíš proti obnovení lovu (14 %) nebo je tento problém příliš nezajímá, nemají o něm mnoho informací a nemají na něj žádný názor (55 %). (*Mori 2000, s. 1*) Tento argument podporuje i fakt, že v Japonsku není o velrybí maso příliš velký zájem. Podle stejného průzkumu jedlo 61 % Japonců velrybí maso naposledy v době, když byly děti a pouze 1 % ho jí jednou měsíčně (0 % dotázaných ho jí častěji než jednou měsíčně). Navíc pouhých 5 % respondentů odpovědělo, že japonská kultura by utrpěla, pokud by lov velryb byl zcela ukončen. Přičemž víc jak 40 % je přesvědčeno, že japonské kultury by se to nijak nedotklo. Teorie proklamované japonské velrybářské kultury a tradice tak nemá v obecném mínění příliš velkou oporu.

Zásoby velrybího masa, které Institut pro výzkum kytovců skladuje pro účely prodeje, jsou sice velké, ale nejdou příliš na odbyt. Situace je tak špatná, že vláda musí provádět slevové kampaně a zejména zavádět velrybí maso jako povinnou součást jídelníčku na školách, stejně jako tomu bylo po druhé světové válce, aby se nadbytku velrybích produktů zbavila. Přebytky masa totiž v očích proti-velrybářských aktivistů i IWC znamenají jediné - že velrybí maso není pro japonskou populaci tak důležité a tradice velrybářské kultury zdaleka není tak silná, jak se její představitelé snaží tvrdit. Zaváděním velrybích produktů do škol, velrybích hamburgerů v řetězcích rychlého občerstvení a obecně zpřístupněním velrybího masa širokému spektru lidí, se vláda snaží vychovat novou generaci, která by si zvykla na požívání tohoto masa. Současná generace totiž nepřichází s velrybím masem příliš do styku, mnozí ani nevědí, jak jej správně upravit a tudíž konzumace tohoto masa upadá. Kromě toho, o tyto aktivity (distribuce velrybího masa a popularizace velrybářské kultury) se starají určité sekce Institutu pro výzkum kytovců, což jen opět poukazuje na střet zájmů. Pokud má organizace podávat objektivní výsledky z výzkumu velrybí populace, neměla by ta samá organizace

profitovat z prodeje velrybího masa. Za těchto podmínek je téměř nemožné, aby Institut zůstal k otázce velrybářství zcela objektivní. Celkově tedy není tvrzení, že velrybí maso je nedílnou a důležitou součástí japonské kultury a kulinářské tradice, zcela věrohodné. Spíše se jedná o zkreslený dojem, který vyvolává účelová propaganda. Představitelé japonské vlády pozvolnou změnu názoru japonské veřejnosti směrem k proti-velrybářskému stanovisku přičítají spíš tendenci nekriticky zbožňovat vše přicházející z anglo-saské kultury než prosté změně náhledu na ochranu přírody či jiným pohnutkám. Akijama Susumu, bývalý velvyslanec Japonska k tomu řekl, že *“... je smutným faktem, že v Japonsku jsou lidé, kteří odmítají svou vlastní kulturu stravování. Znepokojuje mě tendence následovat téměř slepě západní národy za cenu obětování národní hrdosti...”*. (Akiyama 2005, s. 1) Navíc hlasy opozice a ekologických organizací nemají v Japonsku příliš velkou váhu. Naopak vláda se je snaží potlačit a zařadit mezi tzv. „ekoteroristy“, jejichž cílem je pouze poškodit obraz Japonska na mezinárodní scéně.

Faktem však je, že neústupností v otázce velrybářství se Japonsko poškozuje na mezinárodní scéně samo. Především tím, že nerespektuje doporučení a nařízení IWC a dál provádí lov pro vědecké účely v tak velkém rozsahu. Navzdory pro-velrybářské PR kampani, o kterou se Japonsko dlouhodobě snaží a která sice byla částečně úspěšná v Japonsku samotném, se celosvětový názor kloní spíše na stranu proti obnovení komerčního lovu. Stoupající tendence pro-velrybářského smýšlení v rámci IWC totiž není až tak zásluhou změny mezinárodního mínění, jako spíš japonského programu ekonomické pomoci rozvojovým zemím, který láká tyto země do IWC.

O tom svědčí i to, že protijaponská opozice v otázce velrybářství se neustále vyostřuje. Domácí proti-velrybářské hlasy byly sice potlačeny a vláda společně s opozicí a důležitými rybářskými společnostmi jsou v otázce podpory lovu velryb překvapivě jednotní, zahraniční odpor je však velice silný. Hlavním mezinárodním oponentem Japonska je Austrálie a Nový Zéland, které zcela odmítají lov v jižním Pacifiku. Zásadně proti je i Velká Británie. Tyto státy nepovažují japonské vědecké výsledky z velrybářského programu dostatečné na to, aby se jimi dalo obhájit množství ulovených velryb. Člen australské pobočky ekologické organizace Greenpeace dokonce prohlásil, že *„... nikdy nepotkal jediného [Japonce], ať už pro-velrybářsky nebo proti-velrybářsky zaměřeného, mimo Japonský úřad pro rybářství, který by věřil, že tyto vědecké závěry jsou potřebné.”* (Sekiguchi 2007, s. 1)

Kromě diplomatických oponentů se vyostřuje odpor i jednotlivých ekologických skupin, zejména Greenpeace a v poslední době i Sea Sheperds. Ty se čím dál tím častěji uchylují až ke skutečně násilným útokům, kdy nejen, že blokují cestu velrybářským lodím či se jim snaží překážet, ale na jejich paluby hází zápalné lahve či nádoby s kyselinou. Podle Time World jsou zástupci obou skupin „... *připraveni pronásledovat, blokovat a ztěžovat jakékoliv pokusy velrybářské flotily...*“ (Sekiguchi 2007, s. 1) Na druhou stranu, velrybářské lodě se brání střelbou ze zbraní či vězněním některých členů nepřátelské posádky. Bohužel emoce na obou stranách jsou tak vypjaté, že většinu informací od jedné či druhé strany je třeba brát se značnou rezervou.

Ovšem Acuši Išii, profesor na Tóhoku Daigaku, tvrdí, že takové útoky aktivistů mohou být až kontraproduktivní. Jejich agresivita pouze Japonce utvrzuje v jejich nacionalismu a potažmo posiluje poptávku po velrybím mase. Dílčí úspěch Sea Sheperds, kteří v sezóně 2011 znemožnili japonské flotile naplnit kvóty, které si stanovila, také nepovažuje za známku změny přístupu Japonců. Japonci jejich odpor pravděpodobně jen využívají ve svůj prospěch, aby měli záminku zrušit pro tento rok prodělečnou výpravu do Antarktidy. Zruší sice antarktickou flotilu, ale o to víc se zaměří na lov v severním Pacifiku a okolo pobřeží. (McNeill 2011, s. 1)

Je pravda, že velrybářský průmysl v tom stavu, v jakém je, je pro Japonsko dlouhodobě neudržitelný. Antarktickou flotilu musí z velké části dotovat vláda, protože pouhým ziskem z prodeje velrybího masa, po kterém se poptávka soustavně snižuje, není možné ji financovat. Kromě toho úlovků ubývá, protože velrybí populace se nadále snižuje nejen díky velrybářství, ale i kvůli znečištění oceánů, změnám klimatu a nedostatku přirozené potravy.

Pro Japonsko se tedy nabízí několik možných scénářů, jak pokračovat. Jednou z možností je, že Japonsko vystoupí z IWC a komerční lov znovu zahájí. Tím ostatně vyhrožuje už od roku 2006, poté co se nepodařilo prosadit obnovu komerčního lovu na konferenci IWC ve Svatém Kryštofu a Nevis. Japonsko by tím finálně potvrdilo svou nezávislost na Spojených státech a Austrálii a umocnilo své nacionalistické cítění. Podobným scénářem se řídil i Island, když v roce 1992 vystoupil z IWC a začal lovit velryby v okolních vodách. Odezva ze zahraničí však byla silně negativní, až se nakonec Island v roce 2002 znovu stal členem. Stejně nebezpečí by v tomto případě hrozilo i Japonsku. Je velmi pravděpodobné, že kdyby Japonsko vystoupilo a dalo se znovu na velrybářství v plném rozsahu, mezinárodní reakce by

byla velice ostrá. Dá se předpokládat, že by Spojené státy, Austrálie a další země uplatnily hrozbu bojkotu japonského rybářského průmyslu, či by uplatnily jiné ekonomické či diplomatické sankce. Takže nejen, že by si Japonsko výrazně zhoršilo profil na mezinárodní scéně, ale zejména bojkot rybářství by mohl mít katastrofální důsledky.

Kromě toho, velké velrybářské společnosti zanikly buď ještě před moratoriem nebo společně s jeho zavedením, takže v Japonsku samotném není ani žádný zvláštní zájem na tom lov obnovovat v plném rozsahu. Navíc v zemi, kde konzumace velrybího masa upadá, není příliš perspektivní uchylovat se k takto vyhoceným krokům. Tento postup se tedy nezdá moc pravděpodobný, vzhledem k tomu, že pragmaticky uvažujícímu Japonsku by nejspíš nestálo za to mezinárodně se zdiskreditovat pouze kvůli demonstraci nacionalistického cítění.

O něco méně radikální se jeví možnost, že Japonsko zůstane i nadále členem IWC a bude se snažit shánět nové provelrybářsky zaměřené členy stejně jako doposud. Kromě toho by dál pokračovalo s lovem pro vědecké účely v takové míře, aby nebyl příliš prodělečný. Popřípadě by mohlo snížit nároky a nelobbovat za znovuzavedení komerčního lovu ve velkém rozsahu, ale pouze se zaměřením na konkrétní druhy a bohaté populace těchto druhů v konkrétních oblastech. Tato vyčkávací taktika je asi nejpravděpodobnější řešení současného stavu. Nezdá se, že by japonská politická scéna v blízké budoucnosti zásadně přehodnocovala svůj názor na velrybářství. Když bude dál zastávat současný postoj, neztratí dojem nacionalismu a tradice, který se snaží vytvářet, a tedy neztratí tvář. Na druhou stranu ale nebude podnikat žádné drastické kroky, které by mohly výrazně pokazit postavení země v mezinárodních vztazích.

Problémem této taktiky je, že není dlouhodobě udržitelná. Velrybí populace, ač počty některých druhů stoupají, není připravena na obnovení lovu ve zvyšujícím se rozsahu. Navíc ohrožení velryb teď způsobuje nejen lov, ale také zvyšující se znečištění oceánů, srážky s plavidly a také úbytek ryb v oceánech, a tedy úbytek jejich přirozené potravy. Společně s tím se akce protivelrybářských aktivistů zaměřené na japonská velrybářská plavidla vyostřují a bude nutné se proti nim jednou provždy vyhranit. Kromě toho jsou náklady na vypravení pelagické flotily velmi vysoké a s klesajícím ziskem z prodeje masa se zdá, že stát bude muset do lovu velryb investovat čím dál tím víc, což je taky neudržitelné. Současný status quo tedy Japonsko pravděpodobně nebude schopno udržet už víc než několik let.

Nabízí se tedy třetí možnost, a to, že Japonsko zcela přehodnotí svůj názor a lov velryb se vzdá. K této změně již mezi běžnou populací postupně dochází. Běžní Japonci vnímají

velryby čím dál tím víc jako součást ekosystému, nikoli jako nezbytný zdroj bílkovin. Pokles odbytu masa tedy není způsoben pouze tím, že by současná generace nebyla zvyklá ho jíst, ale i tím, že ho ani jíst nechce. O změně náhledu na velryby svědčí i rozmach různých firem zabývajících se pozorováním velryb a turistikou s tím spojenou. V tomto rozvíjejícím se průmyslu by určitě bylo možné najít uplatnění pro bývalé velrybáře, takže další dopad na jejich komunitu by s ukončením lovu nebyl tak velký. V turistickém průmyslu zaměřeném na pozorování velryb by navíc mohli uplatnit i svoje letité zkušenosti ze studia chování kytovců.

Změna postoje oficiálních míst by byla samozřejmě daleko složitější a určitě je to běh na dlouhou trať. Bylo by ale možné lov pro vědecké účely postupně omezovat a hledat jiné alternativy, jak získat požadované údaje o velrybách. Prvním krokem pro tuto pomalou transformaci by zcela jistě mělo být předání Institutu pro výzkum kytovců do soukromých a na vládu nezávislých rukou. Dokud bude Institut ovlivňován vládou, není šance, aby jeho závěry byly naprosto objektivní.

Pokud by se Japonsko skutečně odhodlalo k tomuto kroku a zařadilo se mezi nevelrybářské národy, určitě by to vylepšilo jeho obraz na mezinárodní scéně. Ustaly by negativní reakce na diplomatické úrovni a samozřejmě i útoky ze strany ekologických organizací, čímž by i Japonsko ztratilo důvod obviňovat ostatní z podjatosti. Navíc vzhledem k tomu, že Japonsko je nejsilnější zástupce provelrybářské frakce v IWC, s jeho rezignací na snahu o obnovení komerčního lovu, by se tak situace v rámci IWC pravděpodobně dost zklidnila. Hlasy Islandu a Norska nejsou zdaleka tak silné a tak by s japonským přispěním bylo možné otázku lovu versus ochrany velryb vyřešit nadobro.

Pro ukončení lovu hraje i fakt, že velrybí maso toxické. Díky zvyšujícímu se znečištění oceánů je ve velrybím masu (zejména v masu ozubených druhů jako je kulohlavec Sieboldův) vysoká koncentrace zejména rtuti, která často přesahuje povolené bezpečné normy. (*Reuters 2007, s. 1*) Navíc po havárii ve Fukušimě se rozmohl strach z kontaminace velrybího masa též radioaktivními izotopy, které unikly do moře. I kvůli zdraví svých vlastních občanů je tedy v zájmu Japonska, aby konzumaci velrybího masa příliš nepodporovalo.

Ovšem vize definitivního ukončení lovu velryb v Japonsku se jeví v dohledné době také poněkud radikální. Japonští představitelé by totiž museli zásadně přehodnotit své dosavadní směřování a učinit mnohé velké změny, změnou Institutu pro výzkum kytovců počínaje a rekvalifikací současných velrybářů konče.

Jak už jsem tedy psala výše, po zvážení všech okolností jsem přesvědčena, že Japonsko se pokusí udržet současný stav až do té doby, dokud ho vyostřené okolnosti - ať už ze strany IWC, ekologických organizací, či domácích obyvatel nebo ekologické či ekonomické nutnosti - nepřimějí se vyhranit na jednu či druhou stranu. A poté je pravděpodobnější, že se nakonec přikloní k možnosti od lovu zcela upustit. Přece jenom lov je čím dál tím ekonomicky náročnější a do budoucna nemá příliš velkou perspektivu vzhledem k převládajícímu mezinárodnímu názoru i neoddiskutovatelnému faktu, že se zdroje tenčí. Je tedy možné, že se v horizontu několika desítek let Japonsko zařadí mezi protivelrybářské národy, stejně jako to udělaly v druhé polovině 20. století Spojené státy, Velká Británie či Nizozemsko.

7 SEZNAM LITERATURY

KNIŽNÍ PUBLIKACE

Akimichi, Tomoya. (1988) *Small-type Coastal Whaling in Japan: Report of an International Workshop*. Edmonton: Boreal Institute for Northern Studies

Kalland, Arne. (1995) *Fishing villages in Tokugawa Japan*. Honolulu: University of Hawaii Press

Lyster, Simon. (1985) *International Wildlife Law: An Analysis of International Treaties concerned with the Conservation of Wildlife*. Cambridge: Cambridge University Press

Moeran, Brian; Kalland, Arne. (1992) *Japanese Whaling: End of an Era*. Newcastle: Athenaeum Press

Morikawa, Jun. (2009) *Whaling in Japan: Power, Politics and Diplomacy*. London: Hurst and Company

O'Connor, Letitia; Schottlander, Sherri. (1999) *Ainu: Spirit of the Northern people*. Los Angeles: Perpetua Press

Sands, Philippe. (1995) *Principles of Environmental Law, Volume I: Frameworks, Standards and Implementations*. Manchester: Manchester University Press

Shotton, Ross. (2001) *Case Studies on the Allocation of Transferable Quota Rights in Fisheries*. Rome: FAO

Stoett, Peter J.. (1997) *The International Politics of Whaling*. Toronto: UBC Press

Tonessen, Johan Nicolay; Johnsen, Arne Odd. (1982) *The History of Modern Whaling*. Berkeley: University of California Press

ODBORNÉ ČLÁNKY

Harris, A.W.. (2005) The Best Scientific Evidence Available: The Whaling Moratorium and Divergent Interpretation of Science, *William and Mary Environmental Law and Policy Review*, Vol. 29, Issue 2

Kasuya, Toshio. (2002) Japanese Whaling. In Würsig, Bernd G.; Thewissen, J. G. M.. (e.d.) *Encyclopedia of Marine Mammals*. San Diego: Academic Press, s. 655 – 662

Kato, Kumi. (2007) Prayers for the Whales: spirituality and ethics of a former whaling community – intangible cultural heritage for sustainability, *International Journal of Cultural Property*, Vol. 14, Issue 3, s. 283 – 313

Takahashi, Junichi; Kalland, Arne; Bestor, Theodore C.; Moeran, Brian. (1989) Japanese whaling culture: Continuities and Diversities, *Maritime Anthropological Studies*, Vol. 2, 2, s. 105 – 133

INTERNETOVÉ ZDROJE

Akijama, Susumu. (2005) Adoration of Anglo-Saxon Culture and the Whaling Issue, *Japan Whaling Association* [on-line], červen 2005. Dostupné z

http://www.whaling.jp/english/isana/no31_01.html [2. dubna 2012].

Australian Government. (2008) Whale Conservation and Managment: A Future for the IWC, *International Whaling Commision* [on-line], 3. dubna 2008. Dostupné z

http://iwcoffice.org/_documents/commission/future/IWC-M08-INFO11.pdf [cit. 25. června 2012].

Barnebee, Morgan S.. (2001) Hypocrisy is the greatest luxury, *Japan Whaling Association* [on-line], prosinec 2001. Dostupné z http://www.whaling.jp/english/isana/no25_04.html [14. dubna 2012].

Bartels, Paul. (2008) Norwegian Whaling Expertise, *Now Public* [on-line], 4. března 2008. Dostupné z <http://www.nowpublic.com/world/norwegian-whaling-expertise> [cit. 2. června 2012].

Bestor, Theodor C. (1989) Socio-Economic Implications of a Zero Catch Limit on Distribution Channels and Related Activities in Hokkaido and Miyagi Prefectures, Japan, *International Whaling Commision* [on-line], 18. února 1989. Dostupné z

http://homepage2.nifty.com/jstwa/hp-eng/pdf/hardcover/HC_41st.pdf [cit. 25. dubna 2012].

Brown, Paul. (1999) Japan admits using aid to build pro-whaling vote, *The Guardian* [on-line], 11. listopadu 1999. Dostupné z

<http://www.guardian.co.uk/environment/1999/nov/11/whaling.internationalnews> [cit. 23. dubna 2012].

Clapham, Phillip J.; Baker, C. Scott. (2002) *Modern Whaling* [on-line], Encyclopedia of Marine Mammals, s. 1328 – 1332. Dostupné z <http://www.whalenet.org/archives/ask03/att-0087/01-whalingemm.pdf> [cit. 22. dubna 2012].

Greenpeace. (2008) Japanese government to investigate whale meat scandal, *Greenpeace International* [on-line], 15. května 2008. Dostupné z

<http://www.greenpeace.org/international/en/news/features/whale-meat-scandal-150408/> [cit. 25. června 2012].

Greenpeace. (2009) Japanese Whaling: Ending Japan's Southern Ocean Whaling, *Greenpeace International* [on-line], 9. října 2009. Dostupné z

<http://www.greenpeace.org/international/en/campaigns/oceans/whaling/ending-japanese-whaling/> [cit. 25. června 2012].

Humane Society International. (2009) The IWC Whaling Moratorium, *Humane Society International* [on-line], 31. prosince 2009. Dostupné z

http://www.hsi.org/issues/whaling/facts/iwc_moratorium.html [cit. 25. června 2012].

Institute of Cetacean Research. (2011) Overview and Purpose, *The Institute of Cetacean Research* [on-line], 2011. Dostupné z <http://www.icrwhale.org/abouticr.html> [cit. 23. dubna 2012].

International Whaling Commission. (2011) IWC Information: History and Purpose, International Whaling Commission [on-line], 23. března 2011. Dostupné z <http://www.iwcoffice.org/commission/iwcmain.htm> [cit. 20. června 2012].

International Whaling Commission. (2012) Scientific permit whaling, *International Whaling Commission* [on-line], 5. dubna 2012. Dostupné z

<http://iwcoffice.org/conservation/permits.htm#notes> [cit. 26. června 2012].

International Whaling Commission (2012 b) IWC Members and Commissioners, *International Whaling Commission* [on-line], 23. června 2012. Dostupné z

- <http://www.iwcoffice.org/commission/members.htm> [cit. 28. června 2012].
- IWC60 Meeting. (2008) Background Paper for Japan's Small-type coastal whaling, *International Whaling Commission* [on-line], 14. května 2008. Dostupné z http://iwcoffice.org/_documents/commission/IWC60docs/60-9.pdf [cit. 24. června 2012].
- IWC62 Meeting. (2010) Scientific contribution from JARPA/JARPA II and JARPN/JARPN II, *International Whaling Commission* [on-line], červen 2010. Dostupné z http://iwcoffice.org/_documents/commission/IWC62docs/62-20.pdf [cit. 25. června 2012].
- Japan Small-Type Whaling Association; The Beneficiaries of the Riches of the Sea. Development of Japanese Whaling: Origins of LTCW, STCW and Pelagic Whaling, *Japan Small-Type Whaling Association* [on-line], 18. června 2012. Dostupné z <http://homepage2.nifty.com/jstwa/hp-eng/pdf/1993E.pdf> [cit. 25. června 2012].
- Kimura, Chikao. (2004) Public Perception of Whaling: Whaling and Trade, *Institute of Cetacean Research* [on-line], 1994. Dostupné z http://luna.pos.to/whale/icr_pub_kim.html [cit. 25. dubna 2012].
- Kress, Henriette. (2003) Cetaceum (U. S. P.) – Spermaceti, King's American Dispensatory, *Henriette's Herbal Homepage* [on-line], 1898. Dostupné z <http://www.henriettesherbal.com/eclectic/kings/cetaceum.html> [cit. 26. června 2012].
- Lytle, Thomas G.. (2008) Shoulder Guns, *Whalecraft* [on-line], 2008. Dostupné z http://www.whalecraft.net/Shoulder_Guns.html [cit. 22. dubna 2012].
- Matsuishi, Takashi. (2007) Whale strandings in Hokkaido, *Japan Whaling Association* [on-line], prosinec 2007. Dostupné z http://www.whaling.jp/english/isana/no34_01.html [cit. 5. dubna 2012].
- McCurry, Justin. (2010) Japan's whale meat obsession, *Global Post* [on-line], 8. dubna 2010. Dostupné z <http://www.globalpost.com/dispatch/japan/100407/japan-whale-meat> [cit. 13. dubna 2012].
- McNeill, David. (2011) Anti-whalers should just stop..., *The Japan Times* [on-line], 19. června 2011. Dostupné z <http://www.japantimes.co.jp/text/fl20110619x3.html#.T-hf6RcZerg> [cit. 25. dubna 2012].
- Medeiros, Michael. (2006) Preserving the Manjiro Legacy, *South Coast Today* [on-line], 8. prosince 2006. Dostupné z

<http://www.southcoasttoday.com/apps/pbcs.dll/article?AID=/20061208/NEWS/70308147/-1/SPECIAL02> [cit. 12. března 2012].

Ministry of Foreign Affairs of Japan. (2012) The Position of the Japanese Government on Research Whaling: What is Japan's position on the protection of whales, *Ministry of Foreign Affairs of Japan* [on-line], 2012. Dostupné z http://www.mofa.go.jp/POLICY/q_a/faq6.html [cit. 5. května 2012].

Misaki, Shigeko. (1994) Whaling Controversy is the Name of the Game, *Institute of Cetacean Research* [on-line] 1994. Dostupné z http://luna.pos.to/whale/icr_pub_misa.html [cit. 5. května 2012].

Mori; Nippon Research Center. (2000) Majority of Japanese Public Does Not Support Whaling or Consume Whale Meat, *Ipsos MORI* [on-line], 14. března 2000. Dostupné z <http://www.ipsos-mori.com/researchpublications/researcharchive/1971/Majority-of-Japanese-Public-Does-Not-Support-Whaling-or-Consume-Whale-Meat.aspx> [cit. 24. dubna 2012].

Nakazono, Shigeo (2003) Outline of the 2nd Traditional Whaling Summit, *Japan Whaling Association* [on-line], prosinec 2003. Dostupné z http://www.whaling.jp/english/isana/no28_03.html [cit. 25. května 2012].

Oberthür, Sebastian (1999) The International Convention for the Regulation of Whaling: From Over-Exploitation to Total Prohibition, *Fridtjof Nansen Institute* [on-line], 1998/99. Dostupné z http://www.fni.no/ybiced/98_03_oberthur.pdf [cit. 21. dubna 2012].

Reagan, Ronald. (1988) Letter to the Speaker of the House of Representatives and the President of Senate Reporting on Japanese Whaling Activities, *Ronald Reagan Presidential Library* [on-line], 6. dubna 1988. Dostupné z <http://www.reagan.utexas.edu/archives/speeches/1988/040688e.htm> [cit. 20. dubna 2012].

Reuters (2007) Whalemeat in Japanese school lunches found toxic, Reuters [on-line], 1. srpna 2007. Dostupné z <http://www.reuters.com/article/2007/08/01/us-japan-whalemeat-idUST6359120070801> [cit. 20. června 2012].

Rogacion, Rosanna C. (2011) Dolphin Hunting in Taiji, Japan, *Environmentalism* [on-line], 15. února 2011. Dostupné z <http://suite101.com/article/dolphin-hunting-in-taiji-japan-a347768> [cit. 12. března 2012].

Salzer, Dick (2010) The Norwich Gun Industry, *The American Society of Arms Collectors* [on-line], 14. listopadu 2010. Dostupné z http://asoac.org/bulletins/90_saltzer_norwich.pdf [cit. 24. dubna 2012].

Sekiguchi, Toko. (2007) Why Japan's Whale Hunt Continues, *TimeWorld* [on-line], 20. října 2007. Dostupné z <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,1686486,00.html> [cit. 23. června 2012].

Tanno, Dai. (2001) The American anti-whaling position: What underlies it?, *Japan Whaling Association* [on-line], prosinec 2001. Dostupné z http://www.whaling.jp/english/isana/no25_02.html [cit. 20. března 2012].

Uchibayashi, Masao. (2003) Enjoying the Etymology of Whales, *Japan Whaling Association* [on-line], červenec 2003. Dostupné z http://www.whaling.jp/english/isana/no27_01.html [cit. 20. června 2012].